

DE PROOSDIJKOERIER

Juni 2005 jaargang 21 nummer 2

Alleen nog herinnering

Colofon

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' geregistreerd onder ISSN 1388-7165

Redactie:

Joop Frankenhuizen (eindredacteur)
Jan Rouwenhorst
Fred de Wit

Redactieadres:

J.A. Frankenhuizen, Trilgras 16,
3648JD Wilnis. Tel: 0297-282938
e-mail: jfrankenhuizen@hetnet.nl

Bestuur:

J. Meulstee, voorzitter
Tel: 0297-264494

P. van Golen, secretaris, Herenweg 23
3645DE Vinkeveen. Tel: 0297-261672

C. Westerdijk, penningmeester
Tel: 0297-283339

Mw. B. van Tol-Burgers, 2^e
penningmeester en genealogie
Tel: 0297-284213

A. Hagen, bibliotheek, documentatie en
internet. Tel: 0297-287550

Mr. A. G. van Solinge, cultuur- en
rechtsgeschiedenis en publicaties
Tel: 0297-289126

E. Swaab, public relations
Tel: 0297-287469

Mw. W. Dijkshoorn, archeologie,
monumenten, excursies en lezingen
Tel: 0297-285373

Mr. J.C. van Loo algemene zaken en
huisvesting. Tel: 0297-288009

Ledenadministratie

L.M. Rimmelenkamp, Rozenobel 27,
3641NJ Mijdrecht
Tel: 0297-286170

Postadres vereniging:

Postbus 65, 3648ZH Wilnis

Bankrekening nummer 3696 18505

Website: www.histver-pl.nl

E-mailadres: info@histver-pl.nl

Lidmaatschap:

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

Contributie € 15,00 per jaar

Losse nummers € 4,50

Oplage: ca 1200

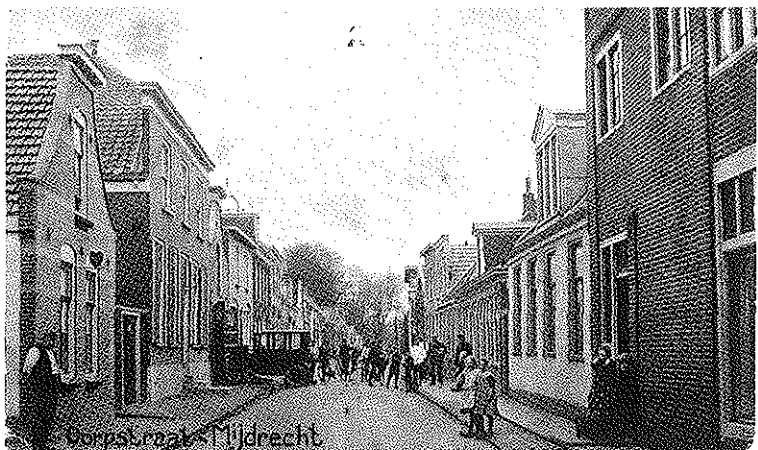
Opmaak verzorgd door de eindredacteur.
Drukwerk: Drukkerij Avanti Wilnis

Bij de voorplaat.

Een gruweltocht. Zo wordt in 'Heemschut' van februari 2005 een wandelroute in Amsterdam via een mobieltje genoemd. Het betreft een route langs sloop- en dempingplannen uit het verleden die niet zijn doorgegaan. Dankzij veelvuldige protesten van Heemschut en allerlei andere organisaties zijn deze funeste plannen gelukkig niet uitgevoerd, anders zou deze mooie stad er nu heel anders hebben uitgezien.

Nog gruwelijker is het dat een dergelijke tocht in de gemeente De Ronde Venen niet kan worden georganiseerd, want alle plannen tot afbraak zijn totnogtoe steeds wel gerealiseerd. De afbraak en daarmee de vernietiging van het culturele erfgoed in de gemeente gaat maar door en het einde is nog niet in zicht. Een sprekend voorbeeld van minachting voor hetgeen door onze voorouders tot is stand gebracht is de afbraak van de dokterswoning in Mijdrecht ondanks de inspanningen voor behoud door de toenmalige wethouder en vele anderen. Van deze fraaie dorpswoning resten nog slechts foto's alsmede de op de omslag afgedrukte toegangsdeuren, die door een particulier uit de sloop zijn gered. Er is echter nog meer onheil op komst want ook het enige rijksmonument in het dorp Waverveen, het pittoreske kerkje aan de Clifordweg, dreigt om financiële redenen aan de slopershamer ten onder te gaan.

De belangrijkste oorzaak van al deze ingrepen is een steeds verdergaande teruggang van het historisch besef, ook bij de rijks- en gemeentelijke overheden. De subsidies voor cultuur en specifiek ook voor de bescherming van monumenten worden sterk verminderd of geheel afgeschaft, waardoor de particuliere monumentenbezitters geen financiële mogelijkheden meer hebben en in feite tot afbraak worden gedwongen. Het restaureren en instandhouden van een monument brengt nu eenmaal meer kosten met zich mede dan het onderhoud van een rijtjeshuis. Het is daarom te hopen dat de raad en het college van burgemeester en wethouders van de gemeente De Ronde Venen in de steeds weer terugkerende bezuinigingsronden de monumentenzorg volledig ontzien en de subsidie gaan relateren aan het aantal en de staat van de gemeentelijke monumenten en niet aan de begroting voor een volgend jaar. Suggestie: Stort de overschotten op de gemeenterekening 2004 in een monumentenfonds, want dat is beschikbaar geld en het wordt goed besteed. Piet Grundmann.

Een fraai dorpsgezicht uit omstreeks 1920 met links de dokterswoning met voor de deur van het koetshuis de T-Ford van de dokter

Doelstelling van de vereniging

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de regionale en plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin

Kopij voor het septembernummer inleveren voor 19 augustus 2005 en dan graag in platte tekst. Dat wil zeggen zonder opmaak!

Van de voorzitter

Relatieveer

Als we de gebeurtenissen in de wereld volgen, dan worden we regelmatig geconfronteerd met ontwikkelingen, die we wellicht liever anders zouden zien. Nogal eens worden er beslissingen genomen, die niet door iedereen als de meest juiste gezien worden. Algehele consensus is iets wat in onze tegenwoordige maatschappij zelden of nooit meer voorkomt. Altijd weer worden bepaalde mensen of groepen mensen teleurgesteld.

In onze democratische maatschappij geldt het recht van de meerderheid. Voor sterk individualistisch ingestelde personen is een meerderheidsbeslissing die niet gelijk is aan het eigen standpunt nog wel eens reden voor ontevredenheid. Je moet er maar mee leren leven. Het lezen van de dagbladen of het volgen van bepaalde TV-programma's brengt ons volop in contact met die ontevreden buitenwereld. Te vaak wordt mee mogen praten, inspraak of zelfs mee mogen beslissen door de betrokkenen gezien als het kunnen of zelfs moeten doordrijven van de eigen standpunten.

Het zou goed zijn als we als mensheid meer in staat zijn om de ideeën, de gedachtewereld en de beredenering van anderen naar waarde in te schatten. Het ware beter, als er wat meer onderling begrip bestond bij de verschillende groeperingen binnen onze samenleving. Niet alleen begrip, maar vooral ook acceptatie.

Het eigen standpunt kunnen relativeren is iets wat niet iedereen in de zelfde mate gegeven is. Soms ook is de beredenering van een ander, een opponent in denkwijze, bedoeld als relativering. Dit relativeren hoeft niet bedoeld te zijn als bagatelliseren. Het is juist goed om de spiegel voor te houden en te bedenken wat de waarde is van de eigen uitgangspunten. Hoe belangrijk het is om per se vast te houden aan de eigen ideeën? Een gezond relativeringsvermogen kan conflicten voorkomen.

Het bestuderen van wat er in het verleden gebeurd is kan een bijdrage leveren aan acceptatie van andersdenkenden. Begrip hebben voor de zienswijze van andere groepen is door de eeuwen heen een positief kenmerk geweest van onze maatschappij. Kennis hebben van het verleden draagt bij aan het noodzakelijke begrip voor elkaar. Door deel te nemen aan activiteiten van onze historische vereniging, door in ons kwartaalblad en onze andere publicaties te lezen over wat hier vroeger gaande was draagt u hier uw steentje aan bij. Dat juichen we natuurlijk van harte toe.

Op 13 april jl. hielden we in Wilnis onze algemene vergadering. Geen spectaculaire, wel een heel zinnige en vooral ook weer een plezierige bijeenkomst. Eén ook waar we elkaar weer even gesproken hebben, waar we onze plannen en activiteiten hebben kunnen toelichten en waar we met dank aan Caroline Ströer een fraai verhaal hebben mogen aanhoren over diverse kerken en kathedralen uit onze directe omgeving. De herkenning van de genoemde feiten en de aanvulling met de stukjes

algemene kerkgeschiedenis was voor de aanwezigen heel prettig.

Organisatorisch kunnen we weer een half jaar vooruit. Onze financiële positie is duidelijk, gecontroleerd en akkoord bevonden en met vertrouwen kunnen we verder. We gaan ervoor.

Ik herhaal hier graag de dankbetuiging voor uw belangstelling, uw aanwezigheid en uw inbreng. Met nadruk bedanken we onze actieve vrijwilligers: de redactieleden, schrijvers en zeker ook de bezorgers van onze Proosdijkoerier, de leden die zorg dragen voor de bemensing van onze stands en kramen, de onderzoekers, onze bestuursleden en juist ook u, die als betrokken lezer uw belangstelling voor de regionale geschiedenis betuigt.

Tijdens de vergadering namen we ook afscheid van ons bestuurslid Henk Strubbe. Henk is vele jaren binnen ons bestuur actief geweest als secretaris. Hij deed dit met een precisie, nauwgezetheid en stiptheid die bijzonder waardevol was voor onze vereniging. Henk is een kei in het neutraal verwoorden van bepaalde ontwikkelingen. Altijd positief, altijd betrokken en heel vaak zelf actief bij diverse activiteiten van onze vereniging. Henk, bedankt. Geniet van de komende jaren en blijf nog lang betrokken bij onze vereniging.

U leest onze Proosdijkoerier, onze boeken en onze website. U doet onderzoek naar genealogie, naar oude gebouwen en wijken, u bent geïnteresseerd in de geschiedenis van deze omgeving of in de afkomst van uw eigen familie. Het is een kleine greep uit de vele redenen om betrokken te zijn bij onze historische vereniging.

Van harte beveel ik u onze excursies aan: donderdag 16 juni naar de Stichtse Lustwarande en woensdag 17 augustus naar het voormalige kasteel Ruwiel. Geniet van wat onze regionale historie u kan bieden. Een prettige zomer toegewenst.

Jaap Meulstee

Inhoudsopgave

38	Bij de voorplaat
39	Van de voorzitter
40	September 1944, Stationslaan 1 Mijdrecht
46	In het voetspoor van de Mij. tot Nut van het algemeen
50	Meer dan 700 jaar proosten van St. Jan (2)
52	Archeologie een vak apart
55	Dorsbedrijf
57	Over een dorps huis en een bruidschat
59	Over woongenot gesproken
60	Historiepapier
62	Dorpsgenoten van vroeger (1)
64	Dorpsgenoten van vroeger (2)
66	Vanuit het bestuur
67	Nieuwe leden

September 1944, Stationslaan 1, Mijdrecht (2)

In deel 1, gepubliceerd in het maartnummer 2005, beschrijft oud-Mijdrechtenaar Piet Kooi de inval van Duitsers in zijn ouderlijk huis en de vlucht van zijn vader, die daarmee op het nippertje aan arrestatie weet te ontsnappen. In dit deel het vervolg.

De vlucht

Piet kan aan niets anders meer denken dan om aan de veilige kant van de ringvaart te komen. Een paar mensen hebben hem in de gaten en schreeuwen naar hem om te blijven zitten tot ze een roeiboot hebben. Uitgeput zijgt hij aan de waterkant neer; het stinkt modderig en het water sijpeft in zijn schoenen, maar dat kan hem niets schelen. Iemand helpt hem in de boot en ze steken de vaart over naar het erf van de familie van den Anker. In elke achtertuin langs de vaart staan mensen te kijken, boos op de Duitsers maar niet in staat om te doen wat ze graag zouden willen. Ze kunnen alleen maar toekijken. Daar komt meneer van den Anker aan. Piet rilt ondanks de warmte van de zon. Hij is helemaal leeg en maakt zich zorgen om het lot van zijn moeder. Als ze maar veilig is.

Brand

Hij kijkt achterom naar het huis waarvan alleen de bovenverdieping en het dak te zien zijn. Er komt rook uit de dakvensters. De Duitsers zouden het toch opblazen? Wat doen ze nu? De rook wordt dikker en komt nu ook uit de ramen eronder en uit de balkondeuren. Brandende gordijnen fladderen in de hitte. Vlammen likken aan de dakgoten, aan het dak en de muren. Dan staat het hele huis in brand. De zwarte rook moet kilometers ver te zien zijn en begint naar het oosten te drijven.

Piet staat te staren, zijn ogen branden maar er zijn geen tranen. Een lijf vol spanning, handen in zijn zakken, een beetje voorovergebogen. Dit huiveringwekkende toneel wordt in zijn geheugen gegrift. Daar gaan zijn modellen! Nee, daar gaat alles wat Ina en hij hebben, het bezit van hun ouders, het hele huis. De piano, de meubels, schilderijen, kleren, fotoalbums, alles in vlammen op! Hij haat de mensen die zijn ouders dit aandoen. Welk excuus is er om alles wat met zorg en energie is verzameld en opgebouwd zo te vernietigen? Gelukkig is zijn vader ontsnapt en hijzelf nu in veiligheid. Zachtjes bidt hij voor zijn moeder, voor de Koekoeks en hun kindje, voor Joop, voor Jenny en voor oom Verburg. Emotioneel is hij aan zijn eindje, het kan hem niets schelen wat er verder nog gebeurt.

‘Wat ben jij een kouwe kikker, zeg!’ Hoe kan je daar nou staan kijken naar het afbranden van je ouders huis zonder enige emotie? Het is een dochter van de Griffioens. Ze is helemaal van streek en begrijpt niets van Piet zijn omgaan op dit drama. Meneer van

den Anker kalmeert het meisje en slaat een arm om Piet zijn schouders. Het doet hem niets en hij blijft naar het vuur staren. De vlammen hebben gaten in de vloeren en het dak gemaakt. Zo ontstond een soort schoorsteen waardoor het vuur naar boven loeit en alles verwoest en verteert. Het is alsof de baaierd een laatste triomfantelijke stoot geeft; dan stort het huis in een wolk van vonken, vuur en rook in elkaar. De brand verliest zijn woedende vernietigingskracht en knabbelt na verloop van tijd aan wat er nog aan brandbaars overblijft. De Duitsers hebben de brandweer laten weten niet uit te rukken en zijn tevreden over het resultaat van hun werk. Ze stappen in hun auto's op weg naar de kazerne in Utrecht. Er valt een stilte over dit toneel van zoveel geweld. Niemand zegt wat. Omstanders schudden hun hoofd in ongelof. Waarom doen mensen elkaar zoiets aan?

In veiligheid

Rechts van hem ziet Piet een paar mensen naar de dijk hollen en even later met een roeiboot de vaart oversteken. Twee mannen waarvan één geholpen wordt, stappen aan de overkant in en de boot keert om. Plotseling realiseert Piet zich dat hij naar zijn vader staat te staren. Het dringt eerst niet tot hem door dat de oudste zoon van Wiegmans zijn pa naar deze kant van het water brengt. Hij draagt de uniformjas en de pet van een spoorwegwerker. ‘Waarom is zijn haar zo grijs? - Waarom ziet hij er zo ziek uit?’ Piet is in verwarring. Zijn vader kijkt op en legt zijn wijsvinger op zijn lippen. ‘Laat niet merken dat je me herkent. Het gaat goed met mij. Vertel het je moeder maar verder aan niemand’ is de stille boodschap die hij krijgt. Dan wordt zijn vader uit de boot geholpen en verdwijnt hij in het huis van Wiegmans.

Links van hem op enige afstand klimt iemand aan het eind van de dijk over een hek. Gehaast komt de figuur Piet zijn kant op. Het is oom Verburg, zonder stofjas en blijkbaar op weg naar de fabriek. ‘Oom Verburg. Hiero! Ik ben het!’, schreeuwt Piet. Maar zijn oom geeft geen antwoord, ten minste niet direct. Hij staat er over te piekeren tot hij tegenover hem is aan de andere kant van het water. ‘Waarom ben je zo uitgelaten, Piet? Weet je niet dat je vader ergens in de tuin ligt? Misschien ligt hij daar wel dood te bloeden of is hij dat al.’ Piet begrijpt dat oom Verburg geen kans heeft gehad om te kijken, toen hij het huis ontvluchtte en dat hij aanneemt dat de Duitse officier op zo'n korte afstand raak heeft

geschoten. Hij is vol wroeging en verwarring dat zijn pogingen om het leven van zijn vriend te redden zijn mislukt. 'Pa leeft nog en hij is niet eens gewond! Luister oom Verburg. Hij is in veiligheid en ik vertel u later wel waar hij is.' Zijn oom lijkt het niet te snappen. Vol ongeloof schudt hij zijn hoofd. Die Duitser heeft hem met geen mogelijkheid kunnen missen. 'Toch is het waar, oom Verburg. Hij is oké en er wordt voor hem gezorgd.' Met kracht probeert Piet zijn oom te overtuigen, bij wie nu begint te dagen dat zijn inspanningen niet tevergeefs zijn geweest. 'Niet te geloven! Is het echt waar? Ik ga het direct aan je moeder vertellen, want die is de wanhopig. Ze is niet gewond en naar Alie en Toon gegaan.' Oom Verburg draait zich om en loopt met afhangelende schouders weg, doodmoe maar als een held in Piet zijn ogen.

Hoe verder

'Kom binnen Piet!' Meneer van den Anker heeft de scène tussen die twee gadeslagen en is bang dat hij last van de schok zal krijgen. 'Mijn vrouw heeft wat te eten en drinken. Je moet even uitrusten en dan breng ik je naar je moeder. Ik weet waar je vader is. Later vertel ik waar ze hem naartoe gaan brengen. Die zal vanavond wel niet thuiskomen!' 'We hebben geen huis meer, meneer van den Anker. Het is afgebrand, weet u wel?' De oudere man neemt hem mee naar zijn vrouw, die warme melk en koek heeft klaarstaan. Piet is blij met de melk maar heeft verder geen trek. Terwijl hij drinkt, telefoneert Van den Anker om na te gaan hoe het met zijn moeder is en of de anderen in veiligheid zijn. 'Niemand gewond, dat is geweldig', kondigt hij bij zijn terugkeer aan. 'Nu wil ik naar mijn moeder. Heeft iemand Ina gewaarschuwd? Ze is in Uithoorn.' Piet is rusteloos; hij wil wat doen, maar weet niet waar te beginnen. 'Ik stel voor dat je eerst even wat uitrust, voordat je weggaat. Je hebt heel wat meegemaakt en er is geen reden tot haast. Bovendien gun je je moeder dan ook de kans er een beetje bovenop te komen. Het moet voor haar ook vreselijk zijn geweest.' 'Ja, ik ben moe. En ik zou wel even willen liggen.' De warme melk doet zijn werk en Piet glijdt weg in de omarming van een luie stoel. Hij slaapt een uurtje, verlost van alle narigheid die hij zojuist meemaakte. Mevrouw van den Anker dekt hem met een wollen plaid toe. Ze maakt zich zorgen over de jeugd van tegenwoordig en wat ze allemaal moeten meemaken. Haar eigen leven was zonder grote onaangename verrassingen en ze hoopt dat dát altijd zo zal blijven.

Om vier uur wordt hij gewekt. 'Tijd om te gaan. Je moeder is bij de Den Hertogs en ze wil je graag zien. Fris je wat op voor we gaan. Jij kunt op de fiets van mijn vrouw; die haal ik later wel weer op.' Piet staat op en ineens herinnert hij zich alle vreselijke ellende van deze dag. Hij houdt het niet meer, zakt neer en

jankt het zonder ophouden uit. Hij schaamt zich omdat hij niet fermier is. Mevrouw van den Anker duwt hem voorzichtig terug in de stoel en omarmt hem vol begrip voor wat er in hem om moet gaan. Ze streelt hem troostend over zijn haar. Het duurt even voordat Piet tot rust komt. Hij voelt zich rot om het vriendelijke stel zo tot last te zijn en vraagt zich af waar die stoere houding uit zijn dagdromen is gebleven. Boos staat hij op en veegt de tranen met zijn mouw af. 'Laten we gaan. Het wordt al laat.' Langs achterwegen gaan die twee naar het huis van de familie den Hertog. Van den Anker belt aan en neemt de fiets van zijn vrouw over. Als hij ziet dat zijn missie in goede handen is overgedragen, gaat hij naar huis terug. 'Dank u wel voor alle hulp, meneer van den Anker. Ik weet niet zeker of ik uw vrouw wel heb bedankt. Wilt u dat voor mij doen?'

Voorlopig opgevangen

De Den Hertogen zijn goede vrienden en verwelkomen Piet als een verloren zoon. Zijn moeder zit in de huiskamer. Hij gaat bij haar zitten, geeft haar een dikke kus maar weet niet wat hij moet zeggen. Daar zitten ze dan, in stilte. Het is een goed gevoel weer bij elkaar te zijn. 'Meneer den Hertog, weet u waar Ina is? Iemand moet naar haar toe om haar op te vangen'. Hij maakt zich zorgen om zijn zus. 'Niet over piekeren, Piet. 'Daar wordt al voor gezorgd. Je grootouders kregen het slechte nieuws via de telefoon. Tante Jo is direct naar haar school gegaan om Ina op te halen en naar het huis van opa en oma te brengen. Later heeft op verzoek van je opa politieagent Van Vuren haar naar Mijdrecht begeleid. Om de aandacht te vermijden zijn ze door de polder gereden. Hij bracht haar naar je moeder bij Alie en Toon Korver. Het lijkt ons het beste dat ze een paar dagen bij tante Nel blijft'. Het nieuws van meneer den Hertog is een grote opluchting. 'Vanuit hun achtertuin zagen Ina, je grootouders en tante Jo de rook boven het brandende huis en dat is minstens vijf kilometer verder. Iedereen die belde verzekerde dat allen er veilig uit gekomen zijn. Dus daarover geen zorgen.'

Eindelijk vertelt Piet zijn moeder wat hem is overkomen en dat hij er zeker van is dat zijn vader levend en wel bij Wiegmans is. 'Ze beloofden goed voor hem te zorgen'. Hij probeert zijn moeder gerust te stellen, maar weet daar niet goed raad mee. Ze trekt hem dicht tegen zich aan. 'Goddank zijn we allen in leven! Dat is het belangrijkste. En het huis kan altijd herbouwd worden.' Ze probeert de zaken in het beste licht te stellen en Piet gelooft haar. Hij is er van overtuigd dat hij de beste en moedigste moeder van de hele wereld heeft. Mevrouw den Hertog komt de kamer binnen, gevolgd door haar man met vier cognacglazen op een zilveren dienblad. 'Ik denk dat we allemaal een opkikkertje

kunnen gebruiken.' Glimlachend biedt hij iedereen een glas aan. Voor het eerst van zijn leven proef Piet het spul. Hij verslikt zich bijna, als de brandende likeur door zijn keel glijdt, maar dan bezorgt het een prettige gloed. Er wordt besloten de nacht bij andere vrienden door te brengen, de heer en mevrouw de Graaff. Te veel mensen in het dorp weten inmiddels dat ze bij de Den Hertogen zijn. De De Graaffs wonen niet ver weg en onder dekking van het duister kunnen ze daarheen. Morgen is trouwens vroeg genoeg om voor hun drieën te besluiten waar ze de volgende weken zullen verblijven.

Weer weg

Na het avondeten brengt de heer den Hertog Piet en zijn moeder naar het huis van de De Graaffs. Meneer de Graaff is niet thuis, maar mevrouw doet geweldig haar best om het haar gasten naar de zin te maken. Ze heeft de koffie, echte koffie, voor hen gereed. 'Adri, mag ik even telefoneren? Ik wil met Ina praten'. 'Natuurlijk Griet, je weet waar het is. Praat zo lang je wilt.' Ze draait het nummer van haar jongste zuster en begint prompt te huilen, als iemand de hoorn opneemt. 'Het is goed, ma.' Piet komt overeind en neemt de hoorn uit de hand van zijn moeder over. 'Hallo! Bent u dat, tante Nel? Moe wilde met Ina praten, maar ze moet ineens huilen. Gaat het goed met Ina? Wat ... ? O, goed ...' 'Hallo Ina. Gaat het goed met jou? Met ma en mij is het in orde, maar we zijn wel moe. Je weet dat pa niet gewond is en er goed voor hem wordt gezorgd, maar daar kan ik nu verder niets van zeggen. Tot morgen. Maak je geen zorgen, er wordt aan gewerkt. Ook een goede nacht van je moeder en slaap lekker. Wat ... ? O, oké, dank je wel. Zeg oom Jan ook gedag van ons.' En Piet hangt de hoorn op. 'Alles is goed met Ina. Ze hoopt dat u goed zult slapen en u hoeft zich over haar geen zorgen te maken. Ze vertelde ook dat de NSB-burgemeester overal in het dorp posters heeft laten ophangen, waarop mensen worden gewaarschuwd voor de consequenties van sabotagedaden. Tante Nel heeft er een paar afgescheurd; ze zal er een voor ons bewaren.' Zonder iets te zeggen knikt zijn moeder.

'Piet, ik denk dat het beter is dat je vannacht niet hier slaapt. Het is te gevaarlijk. Je bent welkom bij onze burens, de heer en mevrouw Verkaik. Er is een geheim deurtje in hun bijkeuken, dat hun huis met het onze verbindt. Zeg maar wanneer je er naartoe wilt. De Verkaiks zullen op je wachten en vinden het niet erg als het laat wordt.' Mevrouw de Graaff zucht verlicht, als Piet geen bezwaar maakt. 'Nou, als jullie het niet erg vinden, zou ik nu wel willen gaan. Ik ben zo moe. Denkt u dat de Verkaiks ook een tandenborstel voor mij zullen hebben? In de haast heb ik de mijne vergeten!' Niemand reageert op deze poging om grappig te zijn. Hij kust zijn moeder, wenst mevrouw de Graaff een goede

nachtrust en wurmt zich door het nauwe deurtje. Hij zit een poosje bij de Verkaiks, maar er wordt weinig gezegd. Weldra vraagt hij naar bed te mogen gaan. Mevrouw Verkaik laat hem de gastenslaapkamer en de badkamer zien. 'Goedenacht Piet. Ik hoop dat je direct in slaap valt. En als je ons nodig hebt, aarzel dan niet ons wakker te maken. Wij slapen aan het eind van de gang.' Hij kleedt zich uit en kruipt zonder pyjama in bed. De gebeurtenissen van de dag razen door zijn kop als stukjes gekleurd kristal in een caleidoscoop. Hij huilt in stilte en hoopt dat de Verkaiks hem niet zullen horen. En eindelijk zakt hij weg in een verkwikkende slaap.

Eindelijk rust

Een prachtige dag aan het eind van september. De zon warmt het land. Ina en Piet spelevaren met een oude roeiboot op het riviertje de Kromme Mijdrecht in De Hoef, een paar kilometer ten westen van Mijdrecht. Bijna een week geleden werd hun huis afgebrand door de Duitse Veldgendarmerie. Piet's moeder, zijn zus en hij bleven maar één nacht in Mijdrecht. Toen regelde iemand, hij weet niet wie, dat ze konden verblijven op de boerderij van de heer en mevrouw Spelt. Het is een oude boerderij. Het huis lijkt vermoeid, omdat het wat opzij leunt, maar binnen is het er gezellig en koel. De Spelts zijn aardige mensen, die zelden logé's ontvangen, maar instinctmatig weten hoe je iemand zich thuis moet laten voelen. Alles is helder en schoon en het eten is er eenvoudig maar goed. Ina kreeg de eerste morgen de smaak van eten op de boerderij al te pakken. Er werd haveremoutpap opgediend, bereid met volle melk, zo van de koe. Toen het wat afkoelde, kwam er een prachtig dik vel over de pap. Ze griezelde, toen ze het met haar lepel aanraakte en wist niet hoe goed hoe hiermee om te gaan. Aan de ene kant was ze vies van dat vel, aan de andere kant wilde ze haar gastouders ook niet voor het hoofd stoten. Meneer Spelt merkte haar dilemma en loste het op door met een reuzenzwaai in één keer met zijn lepel het hele vel van haar bord op het zijne over te hevelen, waarna hij het als een lekkernij verorberde. 'Je moet je pap direct opeten, Ina. Zo niet, dan komt er weer een vel en daar heb ik geen ruimte meer voor!', zei hij glimlachend om haar ongemak. 'Zag je dat?', vroeg Ina later. 'Hij at mijn vel boven op het zijne. De herinnering alleen al maakt me misselijk.' 'Jij had ten minste het geluk, dat hij je hielp. Maar mij liet hij alles opeten! En ik hou er ook helemaal niet van, weet je wel.'

Traag roeien ze over de kronkelrivier. Een blauwe reiger vist aan de waterkant en een stel eenden slobberen in het kroos. Geen van tweeën hebben ze ergens veel zin in. Ze zijn nog steeds onder indruk van wat er is gebeurd. En om het nog erger te maken, kwam het nieuws dat oom Siert uit Alphen aan den Rijn, de jongste broer van hun vader, door

de nazi's was gearresteerd en naar Duitsland op transport gesteld. Iemand had een handgeschreven briefje langs de spoorweg naar het oosten gevonden en dat naar zijn vrouw doorgestuurd. Volgens Piet's moeder zat oom Siert al geruime tijd ondergedoken. Hij kreeg last van heimwee en besloot een weekend naar zijn gezin te gaan. De eerste avond laat deed hij zoals hij gewend was en stond nog even op de stoep een luchtje te scheppen, voordat hij naar bed ging. Toen werd hij gepakt, zonder zelfs de kans te krijgen om dag te zeggen. Van meneer Spelt hoorden ze dat de heer van Heeringen die week in het concentratiekamp in Vught was overleden. Alle van Heeringens waren enige tijd terug gearresteerd en gevangen gezet, nadat hun zoon Arie had meegedaan met de overval op het plaatselijk distributiekantoor. De gestolen bonnen en andere papieren worden door het verzet gebruikt voor de hulp aan onderduikers. Op de zondag na de brand was de preek van dominee Pijlman over Deuteronomium 32, vers 11:

*Als een arend, die zijn broedsel opwekt,
over zijn jongen zweeft,
zijn wieken uitspreidt, er een opneemt
en draagt op zijn vlerken,
zo heeft hem de Here alleen geleid.*

De dominee gaf aan Piet's moeder een keurig getypt afschrift. Hij vond de benadering van de pastor moedig en troostend.

De gebeurtenissen

Gedurende de afgelopen week kwam hij een hoop te weten over wat er in het huis was gebeurd, terwijl hij, gehurkt onder de appelbomen, gedwongen was in de tuin af te wachten. Zijn moeder vertelde dat oom Verburg de leiding nam zo gauw hij op het toneel verscheen. Hij gebod de heer en mevrouw Koekoek onmiddellijk het huis via de voordeur te verlaten. Joop was bij de eerste gelegenheid al verdwenen. Oom Verburg vroeg aan de officier waarom de Duitsers van plan waren het huis en de inhoud ervan te vernietigen. 'U kunt uw verzetsvrienden daarvoor bedanken. Wij willen een voorbeeld stellen en het publiek laten zien wat er gebeurt met mensen, die proberen het Derde Rijk met sabotagedaden te beschadigen.' Oom Verburg ging met de Duitser in discussie om te proberen hem op andere gedachten te krijgen. Toen dat niet lukte, probeerde hij hem om te kopen door hem tot zelfs 30.000 gulden aan te bieden. Zonder resultaat. In afkeer stapte de Duitser de eetkamer uit naar de salon. Opzettelijk sprak oom Verburg op luide toon, waardoor zijn vader in staat was het gesprek te volgen.

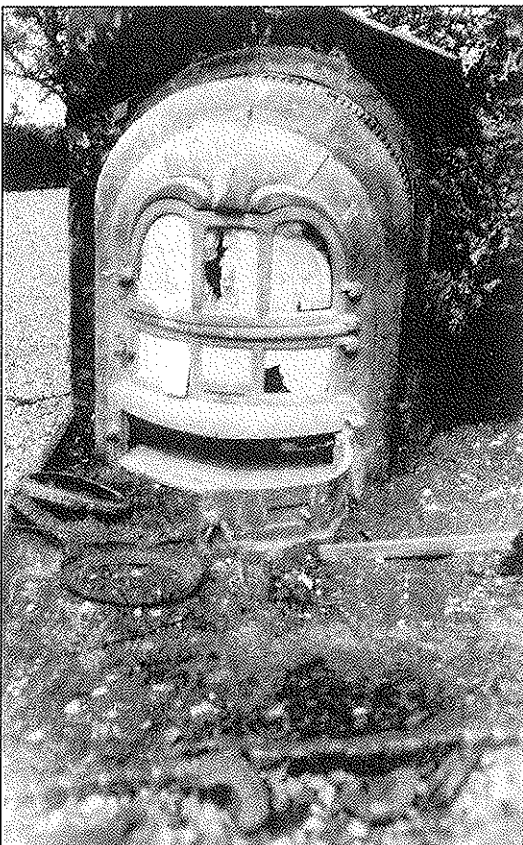
Toen de Duitser weggegaan was, bleef oom Verburg in de serre en sloot rustig de glazen scheidingsdeuren naar de huiskamer. De officier keek over zijn schouder, maar werd niet achterdochtig. Toen gebeurde wat Piet vanuit de tuin had gezien. Oom Verburg opende de deuren van de serre naar het terras. 'Nú!' Hij vloog naar het luik,

Alleen de muren bleven staan

smeet de rotan stoel weg, trok het luik open, greep de hand van zijn vriend, sleurde hem op uit de kruipruimte en samen vluchtten ze het huis uit. Oom Verburg had de tegenwoordigheid van geest om de terrasdeuren achter zich dicht te smijten. Op het moment van verwarring draaide de Duitser zich om, maar hij verloor kostbare tijd, omdat hij zowel de terrasdeuren als de zonweringen moest openen. Zijn moeder ontsnapte door de voordeur, toen de Duitser op haar man vuurde. Vrienden ontfermden zich over haar. Pas toen oom Verburg terugkwam van zijn ontmoeting met Piet aan de overkant van de ringvaart met het nieuws dat haar man ongedeerd was ontsnapt, kalmeerde ze een beetje. Een van de soldaten had met Jenny te doen; hij hielp haar spullen te pakken en het huis uit te dragen.

Meneer Slingerland bracht eerst een zilveren broodmand in veiligheid, een cadeau van de medewerkers aan Piet's ouders. Daarna ging hij de trap op en leegde bijna heel de kamer van Ina door meubilair en kleding uit het raam te gooien. Toen het schieten begon, verliet ook hij het huis. De kleren van Ina vielen zo dicht bij het huis dat ze verbrandden. Net als bij de anderen bleven als enige de kleren over die ze aanhad. Stiekem droeg ze haar favoriete ring – een verjaardagsgeschenk van haar ouders – die dag naar school en showde die later aan haar moeder en aan iedereen die hem maar wilde zien.

Alle huisraad verbrand

Met brandbommen

Toen hij van zijn ongelukkige jacht terugkeerde, commandeerde de officier zijn mannen boos niet langer te wachten en het huis onmiddellijk in brand te steken. Te beginnen op zolder, werkten de soldaten systematisch naar beneden met een paar brandbommen in elke kamer. Binnen een half uur was het hele huis en alles wat er in was in een puinhoop veranderd. Naderhand vonden de mensen nog een paar achtergelaten brandbommen: zwarte, korte cilinders met een lont aan een kant. Als het vuur in het lontje de lading bereikte, begon de bom vuur te spuwen. Samen waren ze het er over eens dat de familie Wiegmans uitstekend voor hun man en vader had gezorgd. Hun oudste dochter Marie, een verpleegster, stopte hem in bad en dat bracht hem weer wat op verhaal. 's Avonds laat brachten ze hem per boot onder een lading hooi naar de pastorie van de plaatselijke pastoor. Maar waar hun vader nu is weten Ina en Piet absoluut niet.

Piet roeit; Ina zit achterin en sleept een waterfelle achter de boot aan. Ze zijn stil en een soort uitgepraat. In de verte op de smalle weg langs het water ziet zij een eenzame fietser langzaam in hun richting komen. Misschien een boerenknecht van zijn werk op weg naar huis, maar daarvoor is het wel wat vroeg. De vent heeft zijn pet diep over zijn voorhoofd getrokken en hij leunt voorover met beide ellebogen op het stuur. Langzaam verkleint de fietser de afstand naar de roeiboort. 'Piet!', fluistert Ina ineens. 'Kijk niet achterom. Er komt iemand aan, die op pa lijkt! Ik weet het niet zeker, maar ja, het is hem!' 'Ina, blijf zitten! Als hij het is, moeten we hem eerst naar binnen laten gaan. En niet roepen!' De fietser blijkt inderdaad hun vader te zijn en ziet zijn kinderen in de roeiboort. Met een gebaar dat Piet zich scherp herinnert legt hij zijn wijsvinger tegen zijn lippen en waarschuwt hen zo om stil te zijn. Piet draait de boot en gebruikt zijn volle kracht op de riemen om zo snel mogelijk bij de boerderij terug te zijn.

Verenigd

Intens gelukkig zijn ze weer verenigd. Meneer en mevrouw Spelt laten de familie alleen in de voorkamer. 'Hoe vond u het bij pastoor van de Pavert?' wil Piet weten. 'Hij zorgde goed voor mij. Ik sliep trouwens niet in de pastorie. Ze gaven me een kamer in het nonnenklooster ernaast. Moeder overste vond het maar niks; ze is erg bang voor de Duitsers, maar Van de Pavert bleef op zijn strepen staan. Ik sliep er drie nachten. Overdag was ik bij de pastoor en kapelaan Bles. We hadden lange gesprekken tot diep in de nacht en dat was goed', voegt zijn vader er aan toe. 'Pa, ik begrijp niet hoe u in staat was over dat hek achter de fabriek te klimmen; allemaal prikkeldraad en twee meter

hoog.' Piet wil nog een leemte in zijn kennis van wat er gebeurde vullen. 'Ik was vergeten dat ik met die vluchtroute me in de hoek zou manoeuvreren. Gelukkig stonden daar vier of vijf mensen van de fabriek, die me letterlijk over het hek hebben gegooid. 'En waar woont u nu', wil Ina weten. 'Op een veilige plek, maar ik vertel niet waar.*)" De Duitsers zitten nog steeds achter me aan. Alleen je moeder en een paar vrienden kennen mijn verblijfplaats.' 'Ik vraag me af wie die 'in burger' was in de auto bij de Duitsers; hij was niet actief betrokken en stond wel toe te kijken.' Piet probeert zo het laatste puzzelstukje te leggen. 'Dat was Vulperhorst, die caféhouder en collaborateur uit Vinkeveen. De Duitsers namen hem als gids om ons huis aan te wijzen. Iemand heeft hem herkend.'

Piet vindt dat zijn vader er oud uitziet. Vroeger had hij niet zulk grijs haar. Zijn moeder lacht en lijkt te stralen. Ze is gelukkig en dankbaar dat ze als gezin weer samen zijn ondanks alles. Piet kent de optimistische aard van zijn moeder. Ze heeft een groot vertrouwen in haar man. Ze twijfelt er niet aan dat er een nieuw huis en nieuwe spullen zullen komen, net zo mooi of misschien wel mooier dan wat in vlammen opging. Na een poos vinden ze dat het te mooi weer is om binnen te blijven en wandelen ze een eind in de weilanden achter de boerderij. Een lichte zomerbries ruist door het blad van de populieren naast het pad. Het zicht over het weidse land is adembenemend; een vredige oase in een wereld vol geweld. 'Weten jullie hoe de boeren de bladeren van de populieren noemen?' 'Nee, hoezo?' 'Vrouwentongen, omdat ze altijd in beweging zijn, wind of niet.' Piet grinnikt en Ina doet of ze beledigd is. Die mannen ook met hun rare ideeën; ze snappen er niks van. Boven hun hoofd stijgt een veldleeuwerik bijna verticaal op en zingt zijn liedje voor de Schepper, die het allemaal zo mooi gemaakt heeft.

Slechts een ruïne bleef over na het vertrek van de Duitsers

En verder ..over het huis en de fabriek

Jarenlang ligt er een ruïne aan de Stationslaan, de tuin verwildert. De familie ontvangt een schamele vergoeding van de overheid voor het verlies van hun huis en alle daarin verloren gegane bezittingen. Verzekeringsmaatschappijen keren niet uit voor geleden oorlogsschade. In 1956 wordt het terrein schoongemaakt en begonnen aan de bouw van een kleiner huis op de funderingen van het oude. Inmiddels is Piet getrouwd en betreft het stel na een paar jaar met hun twee jonge kinderen het nieuwe huis. Na hun emigratie betrekken de Burggraafs het pand. De fabriek voor lederen en later kunststoffen rijwielzadels wordt opgeheven en ontmanteld, waarmee een verder einde komt aan de typisch Mijdrechtse industriële activiteiten gericht op de fietsenindustrie: kettingkasten, velgen, beugels, zadels. In de jaren zestig worden de gebouwen bij een grote brand totaal verwoest.

En verder ..over de familie

Oom Siert keert niet terug en sterft in Neuengamme. De familie ontvangt als vergoeding enig in Rotterdam geconfiscerde huisraad en bouwt daarmee een nieuw bestaan op in een woning aan de Mijdrechtse Irenelaan. Ina trouwt met Frits Kuntz en zij emigreren naar Canada. In 1952 trouwt Piet met de domineesdochter Gerda Vanhaelen. Uiteindelijk krijgen ze vier kinderen, vier kleinkinderen en een achterkleinkind. Ze wonen een paar jaar in het nieuwgebouwde huis aan de Stationslaan. In 1958 verhuizen ze met hun twee jongens ook naar Canada en jaren later nog eens naar de Verenigde Staten. Daar zet Piet zijn activiteiten als industrieel manager met succes tot aan zijn pensioen voort. Zijn ouders volgen het voorbeeld, steken eveneens de oceaan over en beleven nog gelukkige jaren in de nabijheid van hun (ook andere) kinderen en kleinkinderen.

*) In december 1944, na zijn terugkeer in het gezin, horen de kinderen waar hun vader had gezeten: in 'Het Plashuis', het rustieke vissershotel bij het kerkje in Noorden, nu het Noordse Dorp.

In het voetspoor van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen

Een sociale tijdspanne in de Mijdrechtse geschiedenis

door Joop Frankenhuizen

Negen jaar geleden kwam de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' in het bezit van een deel van het archief van het Mijdrechtse departement van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen (het Nut). Het ontvangen materiaal is inmiddels geordend en opgeslagen in het gemeentearchief. Het hierna volgende artikel geeft een idee wat het Nut voor De Ronde Venen heeft betekend. Wij hopen met deze publikatie te bereiken dat nog ontbrekende archiefstukken en vooral oude foto's, die misschien nog ergens bij iemand op zolder liggen, boven water komen zodat straks aan de inwoners van De Ronde Venen een compleet stukje geschiedenis kan worden aangeboden.

Vrijheid, blijheid en broederschap

De periode rond 1800 is een roerige periode. Franse troepen zijn in 1795 het land binnengevallen en overal is men bezig het gehate regentendom te vervangen en vrijheid, gelijkheid en broederschap in te voeren. Ook in Mijdrecht is dat het geval en als daar in 1847 een departement van het Nut wordt opgericht begint een periode waarin een groot aantal sociaal voelende mensen een nieuw stempel op het Mijdrechtse gebeuren gaat drukken. Na jaren van onlusten wil men eindelijk rust. De Maatschappij tot Nut van het Algemeen, opgericht in 1784 met het hoofdkantoor in Amsterdam, speelt daar op in en wil "naar den beginselen van den christelijken godsdienst algemeen volksgeluk bevorderen." Zij wil onafhankelijk van kerk of politiek meewerken aan het verbeteren "van den verstandelijken, zedelijken en maatschappelijken toestand des volks" en wil dit doen door invloed uit te oefenen op de opvoeding, het onderwijs, de veredeling van volksbegrippen, het arbeidsvermogen en de levensstandaard. Deze doelstellingen geven duidelijk aan waar zo'n 150 jaar geleden de aandacht op gevestigd was.

Geloofsgebonden

Het departement Mijdrecht-Wilnis wordt opgericht op 1 januari 1847. In het bestuur zitten vertegenwoordigers van de gemeenten Mijdrecht, Wilnis en Oudhuizen. Onder de leden zijn ook inwoners van Vinkeveen. Al snel groeit het departement echter uit tot een Mijdrechtse- en een Hervormde aangelegenheid. De bestuurders, waaronder K. van Wieringen, K. Verdam, Dokter D. de Bruijn en J.G. de Voogt staan hier borg voor. De richting die het bestuur volgt strookt echter niet met de doelstelling "onafhankelijk van kerk en politiek", maar niemand grijpt in. Pas na de eeuwwisseling, na de dood van burgemeester De Voogt en gemeentesecretaris Verdam, zal het Nut langzaam meer algemeen worden en de geloofsgebondenheid geleidelijk loslaten.

Zorg voor de inwoners

Het departement kent leden, ereleden en begunstigers. Lid worden is niet makkelijk. Vooral in die eerste jaren beslist de vergadering wie wel en wie niet wordt toegelaten tot het departement dat voornamelijk uit notabelen bestaat. Hoog in het vaandel staan sociale zorg, onderwijs en culturele zorg. De activiteiten omvatten de exploitatie van een spaarbank, de exploitatie van grond en woningen waarvan de Nutslaan in Mijdrecht een overgebleven voorbeeld is; het oprichten van een bewaarschool; een ambachtstekenschool; een volkszangschool en activiteiten om schoolverzuim te weren. Culturele zorg krijgt aandacht tijdens de befaamde Nutsavonden. Eerst veelal in de bewaarschool aan de Dorpsstraat, later in het eigen Nutsgebouw dat in 1925 feestelijk zal worden geopend met een optreden van Clinge Doorenbos (zanger o.a. bekend van 'Het vogeltje op Nellie's hoed').

De grote zaal met podium biedt de inwoners gelegenheid tot het bijwonen van lezingen, volksvoordrachten, toneeluitvoeringen, muziek- en zangvoorstellingen etc. Veel beginnende artiesten die na de Tweede Wereldoorlog furore voor radio en TV zullen maken, hebben in hun jonge jaren in het Nutsgebouw zogenaamde try-outs gegeven. Tenslotte is er nog een Nutsbibliotheek. Over de wijze van opheffing van het departement met haar instellingen en bezittingen valt niets te vermelden. In 1969 houden de archiefstukken op.

Mijdrecht tijdens de vorige eeuwwisseling

In de tachtiger jaren van de 19^e eeuw telt Mijdrecht zo'n 3800 inwoners, iets meer dan de helft bestaat uit vrouwen. De gemeenteraad telt elf raadsleden waaronder twee wethouders en de burgemeester heet J. G. de Voogt. Van algemeen kiesrecht is in die dagen nog geen sprake, kiesrecht is verbonden aan het bedrag dat men aan belasting betaalt en vrouwen mogen niet stemmen. De gemeentelijke eigendommen bestaan uit een raadhuis met post- en telegraafkantoor, een dorpsstoren (NH kerk) die in 1885 voor het in die dagen formidabele bedrag van

13.955 gulden is afgebroken en daarna opnieuw is opgebouwd, een openbare school met onderwijzerswoning en een ziekenhuis. Het dorp bezit drie brandspuithuizen en het drinkwater komt uit de hemel. "Regenwater is het enige drinkwater dat bruikbaar is", melden de gemeenteverslagen over die periode. "De gemeente stelt dagelijks de gelegenheid open aan de school in het dorp, het raadhuis en het ziekenhuis tot het verkrijgen van gefilterd regenwater. Hiervan wordt veel gebruikt gemaakt, terwijl uit de verschillende regenbakken de burgers ook water verstrekt wordt", aldus het gemeenteverslag over 1880. Behalve een veldwachter met een traktement van 300 gulden per jaar is er ook nog een nachtwacht. De stadsverlichting loopt op petroleum en moet elke avond worden aangestoken, wat nogal een arbeidsintensief karwei is. Verder zijn er binnen de gemeentegrenzen een hervormde gemeente met kerk en leraar, een rooms katholieke gemeente met kerk te Driehuis met pastoor en kapelaan, een christelijk gereformeerde gemeente met kerk en leraar en een Israëlitische gemeente, die samen met gelovigen uit Uithoorn in de Mennonietenbuurt een kerkgebouw delen. Behalve drie kerken zijn er in de gemeente vier scholen, twee openbare- en twee bijzondere scholen. De ene openbare school staat in Mijdrecht met drie leerkrachten, de andere in De Hoef met twee leerkrachten. De twee bijzondere scholen zijn de rooms katholieke school in Driehuis en de christelijk nationale school in Mennonietenbuurt. Het openbaar vervoer gaat per boot en omnibus. Iedere maandag gaat een marktveer naar Amsterdam en iedere vrijdag een naar Utrecht. De door paarden getrokken omnibus gaat elke dag twee keer naar Nieuwersluis om aansluiting te geven op de Rhijnspoorweg en twee keer per dag naar Uithoorn. Op zondag blijft de omnibus op stal.

De gemeentespaarbank

In januari 1847 wordt door de gemeente Mijdrecht een spaarbank opgericht. Het doel is "vooral de arbeidende en dienstbare klasse de gelegenheid tot veilig en niet onvoordelig bewaren van kleine sommen aan te bieden. Tot inflage zijn gerechtigd alle inwoners der gemeente Mijdrecht, terwijl ieder, buiten derzelfver woonachtig, zal mogen inbrengen, zoo hij slechts iemand binnen het dorp aangeeft, waar men ten zijnen behoefte de vereischte mededeelingen zoude kunnen doen." Het bestuur van de spaarbank bestaat uit twee commissarissen die zich met de administratie belasten en zes directeuren die toezien op de verrichte handelingen. Buiten burgemeester Jacob Verdam, de predikant en de pastoor worden tot directeur benoemd de heren Klaas van Wieringen, Hendrik de Groot en Pieter de Graaf. Als in 1884 commissaris Klaas Verdam (zoon van de dan overleden burgemeester Jacob

Verdam) opzegt en er geen geschikte opvolger gevonden kan worden, dreigt de bank te worden opgeheven. Het departement van het Nut brengt redding en neemt de bank over. De gemeente staat toe dat de nieuwe bank op zaterdagavonden tussen 6 en 7 uur gebruik maakt van het gemeentehuis. "Des zomers in de kleine wachtkamer en des winters in de secretarie." Het jaarverslag over 1888 meldt dat de bank ruim 32 duizend gulden verschuldigd is aan de inleggers. Het reservepotje bevat dan 3.800 gulden. De aanwezige gelden en stukken van waarde worden bewaard in een brandkast die is afgesloten met drie ongelijkwaardige sleutels. De sleutels berusten bij drie directeuren. De komende jaren blijft de bank gestaag groeien mede door het vertrouwen bij de inwoners. In 1925 verhuist de Nutsspaarbank naar het nieuw gebouwde Nutsgebouw aan de Dorpsstraat te Mijdrecht. Dat gebouw met het aangrenzende gebouw van de VSBbank is in 2004 afgebroken en vervangen door het huidige wooncomplex.

Een bewaarschool

Begin 1884 komt in een van de vergaderingen van het departement het verzoek aan de orde tot het oprichten van een kinderbewaarplaats voor kinderen tussen de 3 en 6 jaar oud als voorbereiding op het lager onderwijs. Gedacht wordt aan een school voor 80 kinderen met speellokaal en speelplaats. Een van de genoemde lokaties is de stalling van de Mijdrechtse Omnibus Maatschappij aan de Dorpsstraat te Mijdrecht. Besloten wordt tot het oprichten van een commissie die moet onderzoeken of er bij de ingezetenen voldoende belangstelling bestaat en ze er geld voor over hebben. Belangstelling genoeg. Onder de bevolking wordt 4.750 gulden opgehaald. Aparte vermelding krijgt de gift van 2.000 gulden van de heer Klaas van Wieringen Hendrikzoon, een rijk geworden veenbaas. Een damescomité met daarin mevrouw M. van Wieringen-van Soest, de echtgenote van Hendrikzoon, houdt een loterij van 'vrouwelijke handwerken' en slaagt er in 782,05 gulden bijeen te brengen. Als tenslotte het hoofdbestuur van het Nut 1.000 gulden bijdraagt, kan de bouw beginnen. Op 2 februari 1885 wordt in Mijdrecht de nieuwe bewaarschool aan de Dorpsstraat geopend. De eerste schooljuffrouw is Tjitske Sybesma uit Franeker. Zij start met 44 leerlingen en twee helpers. De onderwijsmethode is volgens de leerwijze Fröbel. De schoolweek duurt 30 uur en het schoolgeld bedraagt 12 cent per week. "Kinderen in het tweede clasje betalen de helft."

Altijd weer dat geld

Al spoedig blijkt dat er onvoldoende geld is om de school te kunnen exploiteren. Subsidie vragen aan de gemeente durft men niet omdat: "de

(gemeente)raad voor het merendeel uit confessionele en catholieke leden bestaat en het niet in belang van de school is door de raad teleurgesteld te worden, hetgeen bij de bekende tegenwerking van deze partijen in onderwijszaken ook in deze gemeente te verwachten is", meldt een verslag van het schoolbestuur. Achttien jaar lang nemen de Van Wieringens jaarlijks de tekorten voor hun rekening en de regelmatig wisselende besturen van het Nut vinden dat een goede zaak. De familie Van Wieringen echter wil erkenning en in 1903 vragen zij het bestuur van het Nut de school aan hen over te dragen. Dat lukt. Overeengekomen wordt dat zolang de heer of mevrouw van Wieringen leven, hij of zij het beheer over de bewaarschool zullen voeren. In 1910 overlijdt Hendrikzoon en is mevrouw de weduwe op zichzelf aangewezen. In 1929 komt zij in conflict met het dan zittende bestuur. Het inmiddels 40 jaar oude schooltje is vervallen en moet gerestaureerd worden. Het bestuur wijst naar de weduwe. Mevrouw de weduwe wijst terug en weigert mee te betalen. Zij heeft genoeg geld in de exploitatie van de Nutsbewaarschool gestoken en wil dat het departement voor het gebouw zorgt. Echter dat is nooit goed op papier vastgelegd. Het bestuur verwijst dan naar de gift van 1.000 gulden in 1884 en wil dat bedrag met rente op tafel zien. Mevrouw betaalt, maar de sfeer is verpest.

VIOS niet meer gratis

Het bestuur van het Nut zit nu met de geldlening van 900 gulden die nodig was voor de restauratie van de bewaarschool en probeert dat geld zo snel mogelijk terug te krijgen. Het fanfarecorps VIOS, die sinds de oprichting gratis in de bewaarschool mag oefenen, moet maar gaan betalen. Het argument is dat de pas gerestaureerde school netjes moet blijven en VIOS daar niet aan meewerkt omdat ze de speelplaats als 'waterplaats' gebruikt tijdens de wekelijkse repetities. VIOS wordt door het Nut voor de keus gesteld. Of trainen in het Nutsgebouw of jaarlijks 160 gulden huur betalen. Mevrouw de weduwe is boos. Zij wil dat VIOS in de bewaarschool blijft trainen, maar zwicht tenslotte voor de eis van het bestuur. "Als u de gehele kosten van de restauratie betaalt, dan mag VIOS gratis in de bewaarschool. Maar de speelplaatsdeur moet dicht", schrijft het Nutbestuur in oktober 1929. De algemene vergadering is het met die beslissing niet eens. Ofschoon VIOS 28 jaar in de bewaarschool heeft geoefend kan zij geen rechten doen gelden op het gebouw. De oplossing wordt een compromis. Besloten wordt dat VIOS jaarlijks 50 gulden gaat betalen.

Einde bewaarschool

De narigheid voor de weduwe is dan nog niet voorbij. Het dak van de school is na de kennelijk

slechts oppervlakkig uitgevoerde restauratie blijven lekken. Omdat ze niet wil dat de kinderen in de vochtige school ziek worden, betaalt ze een nieuw dak. "Maar het sluiten van de bewaarschool dat gebeurt. Ik op mijn hoge leeftijd kan zulke onaangenaamheden niet meer hebben", laat de weduwe in 1930 in bibberend handschrift aan het Nutbestuur weten. Op 18 mei 1931 sluit de particuliere Fröbelschool van de heer en mevrouw van Wieringen en een jaar later, op 12 februari 1932, overlijdt mevrouw de weduwe van Wieringen-van Soest op bijna 90 jarige leeftijd. Op 6 februari 1933 wordt de bewaarschool voor 2.500 gulden verkocht aan de heer C. van Vliet te Uithoorn die er een manufacturenwinkel in zal vestigen. Het pand zal tot ver na de Tweede Wereldoorlog blijven bestaan, waarna het wordt afgebroken om plaats te maken voor een winkel (daar zit nu Blokker). Opmerkelijk is dat het Nut jaren later, in oktober 1937, een brief ontvangt waarin door enige Mijdrechtse notabelen wordt aangedrongen op het vestigen van een bewaarschool in de gemeente.

Het Nutsgebouw

In 1924 wordt in het departement de behoefte gevoeld aan een eigen gebouw, maar er is geen geld. Mevrouw van Wieringen schenkt 4.000 gulden, want in die tijd draagt zij de vereniging nog een warm hart toe. Al spoedig blijkt dat men 2.500 gulden tekort komt. Ook dit wordt door de weduwe betaald. De totale aanneemsom bedraagt 9.212,22 gulden. Als erkenning voor de vele en belangrijke door haar aan het departement bewezen diensten wordt mevrouw van Wieringen, op voorstel van de secretaris van het Nut, Klaas Querner, op 2 februari 1925 benoemd tot erelid, hetgeen door haar wordt aanvaard. Op 14 mei 1925 wordt het nieuwe Nutsgebouw aan de Dorpsstraat geopend. De inrichting bestaat uit een bestuurskamer, een vestibule, 3 privaten en een waterplaats, een voorpodium, een zaal met toneel en 3 kleedkamers. In het gebouw worden gevestigd de spaarbank en de bibliotheek. De zogenaamde Nutsavonden omvatten voorstellingen en uitvoeringen op het gebied van toneel, cabaret, muziek, voordrachten en lezingen. Bekende namen uit die tijd zijn de schrijver Jan Mens, de voordrachtskunstenares Julia de Gruijter, de hoogleraar Prof. dr. L.H.Grondijs, de schrijfster Harriët Freezer en vele anderen. Het Nutsgebouw is voor veel doeleinden gebruikt. Vaste huurders zijn onder meer de gereformeerde kerk vrijgemaakt, de ULO school, de ambachtsschool vanwege gymnastiekonderwijs, de muziekvereniging VIOS, de zangverenigingen Zang en Vriendschap en Kunst na Arbeid, de toneelvereniging OKK, de gymnastiekvereniging Sandow en vele andere verenigingen die de zaal en de bestuurskamer voor hun doeleinden hebben gehuurd. In 1966 komt er

een einde aan het gebruik van het gebouw als Nutsgebouw. Op 8 juli 1966 verleent de gemeente Mijdrecht aan de kerkenraad der gereformeerde kerk vrijgemaakt vergunning het gebouw te verbouwen tot kerkgebouw.

Het is aan Mijdrechtenaar W. Winkel te danken dat wij u iets kunnen vertellen over de Nutsspaarbank, over de Nutsbewaarschool en over het Nutsgebouw. Zijn overgrootvader was directeur van de Nutsspaarbank en bestuurslid van het departement Mijdrecht. Jarenlang lag een deel van het archief van

het departement bij hem thuis op zolder tot hij besloot het te overhandigen aan de Historische Vereniging. Waarschijnlijk liggen er op andere zolders of bewaarplaatsen nog meer dingen die kunnen meehelpen de geschiedenis van De Ronde Venen in beeld te brengen. Mocht u deze willen laten bewaren in het archief van de historische vereniging dan graag een telefoontje naar de archivaris de heer Ton Hagen tel: 291655.

Bronnen: Archief van de Maatschappij tot nut van het algemeen afdeling Mijdrecht en raadsverslagen gemeente Mijdrecht

Dit is de enigste foto van het Nutsgebouw die de gemeente rijk is. De plaat dateert van 1925 en is gemaakt ter gelegenheid van de opening. Wie de afgebeelde personen zijn weten we niet. De Nutsspaarbank en de Nutsbibliotheek moeten aan de voorkant van het gebouw gezeten hebben. Maar waar en hoe dat er uit zag weten we niet. Zat de Nutsspaarbank later misschien in een aanbouw die ergens na de oorlog heeft plaatsgevonden, of vonden de banktransacties nog binnen het oude gebouw plaats. Wie kan ons helpen hier helderheid over te verschaffen? Hoe zat dat met die bank en die bibliotheek? Herkent u bovenstaande voorgevel? In 1959 wordt de Nutsspaarbank een zelfstandige stichting. In 1969 worden alle Nutsspaarbanken ondergebracht in de Nederlandse Spaarbankbond. De naam Nutsspaarbank verandert in Bondsspaarbank. In 1974 houdt de maatschappij tot nut van het algemeen op te bestaan. In 1984 volgt een grote verbouwing. Op de ruimte vóór het voormalige Nutsgebouw wordt een nieuw bankgebouw neergezet. De Bondsspaarbank wordt VSB bank, in 1995 Fortisbank. Nu is alles omgebouwd tot een wooncomplex. Mocht iemand van u nog foto's of andere afbeeldingen hebben van het Mijdrechtse Nutsgebouw en wilt u die tijdelijk afstaan om er een scan van te maken. Zo ja, neemt u dan contact op met de redactie. Adressen en telefoonnummers staan in de colofon.

Meer dan 700 jaar proosten van Sint Jan (vervolg deel 3)

Door Fred de Wit

In de Proosdijkoerier van maart 2005 is beschreven hoe er een conflict ontstond tussen de weduwe van Johan Albrecht, graaf van Solms, en de kerkenraad van de Mijdrechtse hervormde kerk over de benoeming van een dominee. Maar bij dit ene conflict bleef het niet. De gravin liet zich kennen als een koppige vrouw die zich het benoemingsrecht, dat zij niet meende te hebben, niet liet ontnemen

Weer een conflict met de kerkenraad

Nadat haar zoon Hendrik Trajectinus in 1693 tijdens de slag bij Landen was gesneuveld, verkreeg zijn moeder, opnieuw tot haar dood in 1706 het vruchtgebruik van de Proosdijlanden. Bijna veertig jaar na 1649 ontstond er een tweede conflict tussen de kerkenraad en de gravin. Deze impasse duurde maar liefst vier jaar en ging eveneens over de benoeming van een predikant. Na een kortstondig verblijf in Mijdrecht was dominee Abraham Heijkoop in september 1691 overleden. Op 26 oktober deelde de kerkenraad dit de classis mede en vroeg hulp en bijstand bij het vervullen van de vacature. Op 7 maart 1693 herhaalde de kerkenraad dit verzoek en de classis antwoordde daarop dat het beroep zorgvuldig en voorzichtig zou moeten dienen te geschieden. Een half jaar later, op 31 oktober 1693 maakte een ouderling en een diaken uit Mijdrecht aan de classis bekend dat men de theoloog Broedelet graag als de nieuwe predikant zou zien. De classis reageerde hierop bijzonder voorzichtig en zegde toe dit met de gravin op te nemen en haar goedkeuring te vragen. Zij reageerde echter afwijzend en wilde zelfs niet ingaan op het verzoek van de kerkenraad om naar een andere kandidaat om te zien. De gravin wilde zelf een predikant benoemen en had al iemand op het oog: Eleaser van Eyndhoven. De classis besloot daarop om een paar gecommiteerden naar Mijdrecht te zenden om de gevoelens van de gemeenteleden te peilen over de door de gravin voorgedragen dominee. De gemeenteleden reageerden negatief. Ondertussen had Broedelet, het lange wachten moe, een ander beroep aangenomen. De kerkenraad vroeg daarop de gravin om een nieuwe kandidaat te mogen voordragen maar zij bleef onvermurwbaar in haar weigering. Wat nu? De classis zag geen uitweg meer en besloot het geschil voor te leggen aan de Staten van Utrecht. Ook in Thamen was indertijd een conflict geweest over een benoeming van een predikant. Dit had in 1686 geleid tot een concordaat waarin werd vastgelegd dat aan de proost een vacature moest worden medegedeeld en dat de proost hierna toestemming zou geven aan de kerkenraad om naar een dominee uit te zien. Bovendien kon de kerkenraad een bepaalde persoon voorstellen en verzoeken die te mogen beroepen. Ook voor dat beroep was de goedkeuring van de proost vereist. Dit concordaat werd nu uit de kast

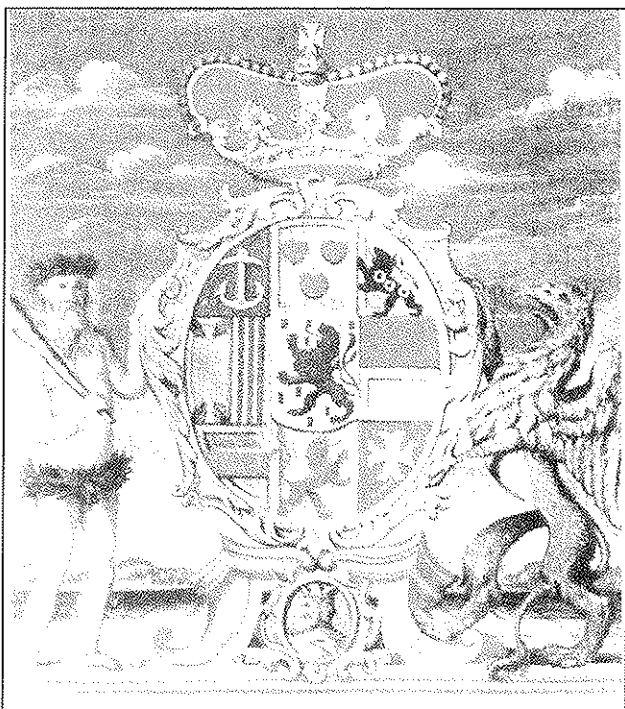
De speeltjes van Herndrik Trajectinus: Duelpistolen

gehaald maar het heeft de Mijdrechtse kerkenraad niet geholpen. Integendeel. De gravin wilde nog steeds Eleaser van Eyndhoven beroepen, ook al wilde de kerkenraad hier niet aan. Het gaat in dit artikel te ver om uitvoerig in te gaan op alles waar in vier jaar over geschreven en vergaderd is. Dr. J. Haitsma heeft dat in het boek "Hervormd Mijdrecht" uitvoerig vermeld. Die publicatie is in boekhandel en in de bibliotheek van de historische vereniging aanwezig. Allerlei bemiddelingspogingen faalden en de kerkenraad noch de gravin gaf toe. De kerkenraad stelde zelfs haar functie ter beschikking. Maar ook met een nieuwe kerkenraad lukte het niet om tot een vergelijk te komen. Zelfs de Staten van Utrecht werden door de gravin bij deze benoeming ingeschakeld. Uiteindelijk vond de synode een compromis waarbij de gravin haar zin kreeg en op 11 december 1696 werd van Eyndhoven in zijn ambt bevestigd. Dat de Mijdrechtse kerkenraad en gelovigen het uiteindelijk wel met hem hebben kunnen vinden bleek uit het feit dat hij hier tot zijn dood in 1753 is gebleven.

De gravin en de Mennonieten.

Tijdens haar bestuur werd de gravin van Solms ook nog geconfronteerd met een andere godsdienstige groepering die zich mennonieten noemden. Zij waren volgelingen van Menno Simonsz en werden ook wel wederdopers genoemd. De huidige naam Mennonietenbuurt herinnert nog aan hun verblijf aan de Mijdrechtse kant van de Amstel. De hervormde overheid liet deze mensen met rust en sloot zelfs een

contract met hen af. Omdat de mennonieten wegens hun geweten geen overheidsambten wilden vervullen, waren zij hiervoor door de overheid vrijgesteld. In het contract van 1623 werden zij verplicht omstreeks 1 november van elk jaar een bedrag van 33 gulden te storten in de algemene armenkas van het gerecht van Mijdrecht. Dit hielden zij vol tot 1691. Daarna weigerden zij te betalen omdat het gestorte geld uit de armenkas alleen maar werd toebedeeld aan de hervormde armen en de mennonieten zelf hier geen aanspraak op konden maken. Als tegenzet van het gerecht werden nu twee mennonieten op de voordracht voor de schepenen geplaatst, die daarop een verzoek tot vrijstelling indienden bij de gravin. Toen zij dit verzoek inwilligde, wilden de mennonieten helemaal niet meer betalen, want ook zonder betaling kon men dus vrijstelling verkrijgen. Het gerecht nam dit niet en protesteerde bij de gravin en merkte op dat het altijd de hervormden waren die voor deze ambten moesten opdraaien. Katholieken konden immers ook niet in aanmerking komen omdat zij vanwege hun geloof door de overheden als tweederangs burgers werden beschouwd. Ook voor deze argumenten toonde de gravin begrip. Zij besliste dat de 33 guldens, die de mennonieten moesten opbrengen, wel gehandhaafd bleven maar niet meer gestort moesten worden in de algemene armenkas maar in de armenkas van de hervormde kerk omdat de zware last van het schepenenambt altijd op hen neer kwam. Op 19 juni 1706 overleed de gravin van Solms van Frankenstein en ze werd te Utrecht in de Domkerk begraven. Tijdens de Bataafse revolutie in 1795 werd haar graftombe door een woedende menigte vernield.

Wapen vorstendom Braunfels

De slotkerk van het slot Braunfels. De ingang wordt afgesloten door een ijzeren hek. Met welk doel zou men gekozen hebben voor een ijzeren hek met gemene punten dat van boven naar beneden de ingang kon afsluiten?

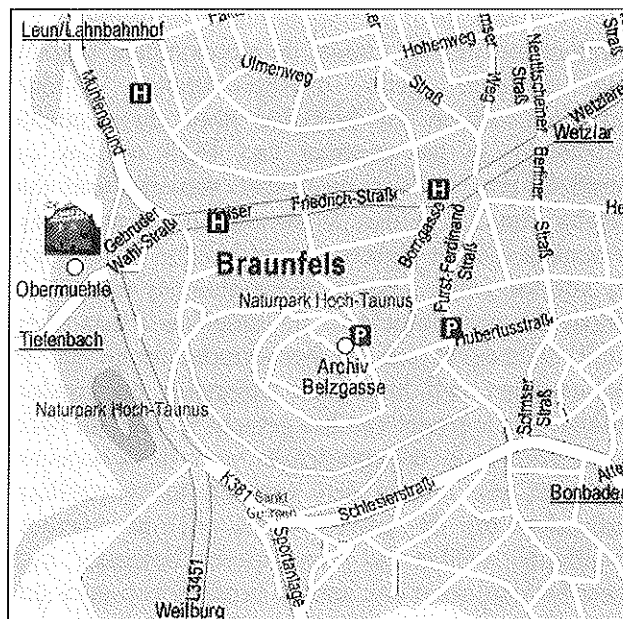
Overigens zag het er nog even naar uit dat de gravin over haar graf heen zou regeren want na het overlijden van dominee van Eyndhoven ontstond er weer een conflict tussen de kerkenraad en de toenmalige proost Anthony Pieter van Dishoeck. De voorkeur van de kerkenraad ging uit naar Nic van Echteren maar de proost, die burgemeester van Vlissingen was, passeerde de kerkenraad. Hij benoemde een goede bekende van hem, Hubertus Monjou uit Domburg, tot herder over de hervormden in Mijdrecht. De kerkenraad ging direct in beroep bij de Staten van Utrecht en ditmaal reageerden de Staten anders dan de keer daarvoor. Zij beriepen zich op het concordaat uit 1686 waarin duidelijk was vastgesteld dat het niet aan de proost toekwam om zelf een kandidaat te benoemen. De Staten beslisten dus anders dan in 1696, waarbij de gravin, waarschijnlijk door de druk van de stadhouder, (bij van Eyndhoven) wel haar zin had doorgedrukt. Dit maal lukte het niet en Van Echteren werd op 7 september 1755 in zijn ambt bevestigd.

Familieslot Braunfels

Het door de familie bewoonde kasteel Braunfels was in 1246 door Heinrich van Solms gebouwd als "Castellum Bruninfels". Het ligt aan de rand van het stadje Braunfels, dat gelegen is in het noordelijke Taunusgebergte. Het was destijds een kleine zelfstandige staat met een eigen leger, rechtspraak en eigen munten. Het oorspronkelijke kasteel bestond uit een wachttoren en een omwalling. In de loop van de eeuwen is het slot aanmerkelijk uitgebreid. Onder andere met een laat-gotische kerk. Het is met zijn vele torens schitterend gelegen in het prachtige natuurpark Hoch-Taunus. Thans is het als museum in gebruik en worden er meubels, wapens, schilderijen en beelden uit de 14^e tot de 18^e eeuw tentoongesteld. In de zalen kan men tevens de portretten van de familie Van Solms-Braunfels

bewonderen, waaronder de proosten Johan Albert en Hendrik Trajectinus. Ook de kleding die Hendrik Trajectinus droeg op het slagveld bij Landen, waar hij gewond raakte en enige dagen later stierf, wordt hier getoond. Evenals de benoemingsbrief uit 1690, waarbij Hendrik Trajectinus werd aangesteld tot opperbevelhebber van het Engelse leger in Ierland. Stadhouder Willem III, was door zijn huwelijk koning van Engeland geworden nadat hij zijn schoonvader Jacobus II van de troon had gestoten. Tijdens de oorlog tussen Willem III en Jacobus II was Hendrik Trajectinus in dienst van de stadhouder-koning. In de Proosdijlanden is niets meer wat ons aan deze proosten herinnert. Dat kan ook niet anders, want zij hebben hier nooit vertoefd. Mede met de opbrengsten uit de proosdij was Hendrik Trajectinus echter in staat om het verwoeste kasteel Braunfels na 1648 weer op te bouwen. Wanneer u in de komende vakantieperiode naar Duitsland gaat, is een bezoek aan dit slot en de stad Braunfels met zijn fraaie vakwerkhuizen beslist een aanrader.

Bronnen: Streckarchief Vecht en Venen; Nationaal Archief Den Haag; Gemeentearchief Maastricht.
 Literatuur: Dr. P.J.H Ubachs, Twee Heren en twee Confessies; H. Dyserinck, De militaire gouverneurs van Maastricht; W. Bax, gedenkboek der Nederlandsch Hervormde gemeente van Maastricht

Braunfels ligt ten noorden van de autobahn Giessen-Frankfurt. Vanaf het kruispunt Giessen loopt een weg via Wetzlar naar Braunfels.

Archeologie een vak apart

Door Jaap Meulstee

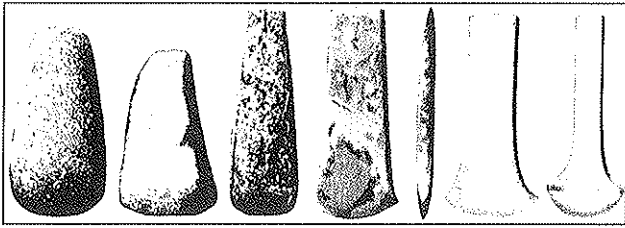
Binnen onze vereniging heeft de deeldiscipline archeologie een eigen werkgroep, aangevoerd door Paul Hoogers en in het bestuur behartigd door Wiesje Dijkxhoorn. In het verleden heeft de werkgroep met in de eerste jaren Corine Bakker, Wilma Raadveld en later vooral Herman Leefers regelmatig meegeholpen bij het verwerken van opgravingen binnen het grondgebied van onze gemeente. Op dit moment liggen de praktische werkzaamheden even stil. Een extra complicatie is namelijk dat de gemeente De Ronde Venen zich moet houden aan 'Malta'. Dit houdt simpel gezegd in dat bij alle onderzoeken eerst professionals aan de slag moeten, hetgeen de kosten vaak onacceptabel hoog opvoert. Maar dit neemt nog niet weg, dat archeologie velen tot de verbeelding spreekt.

Oudheid

Archeologie wordt veelal geassocieerd met opgravingen in Griekenland, Egypte of Italië. Toch kunnen ook in onze directe omgeving voorwerpen uit oude tijden gevonden worden. Archeologie is een interessante aanvulling op de geschiedenis. Waar de geschiedenis vooral gebruik maakt van oude documenten en inscripties probeert de archeologie het verleden te herleiden uit ongeschreven bronnen. Hierbij wordt dankbaar gebruik gemaakt van andere wetenschappen zoals biologie, filologie (de bestudering van taal en letterkunde), geologie, numismatiek (bestudering van munten), architectuur enz.

Jonge wetenschap

De archeologie als zodanig bestaat nog niet eens zo lang. Pas in de negentiende eeuw werden er gericht opgravingen gedaan om onderzoek te doen naar het verleden. Beperkte men zich voor die tijd nog tot het puur beschrijven van oudheidkundige vondsten, naderhand ging men gericht opgravingen doen om collecties bijeen te brengen, uit te stallen en nader te onderzoeken.

Reeks bijsoorten van steen, via koper tot brons

Schatgravers

In vroeger eeuwen was de drijfveer tot het opgraven van zaken uit het verleden niet zelden de zucht naar rijkdom. Schatgravers wisten veel van opgegraven voorwerpen. Tegenwoordig is de bestudering van oudheidkundige voorwerpen naast een betaalde professie vooral ook een welkome invulling van de vrije tijd van amateur-archeologen. Vooral na de tweede wereldoorlog is het aantal onderzoekers enorm toegenomen. Het aantal musea, dat interessante pronkstukken uit een ver verleden tentoonstelt is ook sterk gegroeid.

Zinvol

In de archeologie gaat het erom zo veel mogelijk te weten te komen van de leef- en werkwijze van mensen en samenlevingen in aloude tijden. Bevrediging van de nieuwsgierigheid naar hoe men zich vroeger gedroeg en in leven hield.

Archeologie kan ook bijdragen aan de kennis van de ontwikkeling van een samenleving. Overblijfselen van huizen en bezittingen leveren aanwijzingen over de manier van leven. De prehistorie wordt meer en meer toegelicht en uitgelegd. Maar ook het toerisme heeft een extra impuls gegeven aan het bestuderen van vroeger tijden. Historische monumenten en archeologische plaatsen worden graag bezocht. De archeologie helpt dan het verleden te begrijpen om zo de toekomst beter voor te bereiden.

Zichtbaar

Het probleem met archeologische vondsten is echter de zichtbaarheid. Oude ruïnes zijn in het landschap goed herkenbaar, maar alles wat inmiddels bedekt is met nieuwe grondlagen kan slechts één maal onderzocht worden. De grootste problematiek zit hem in die eenmaligheid, de onvervangbaarheid. Het afgraven van een oorspronkelijke grasheuvel bijvoorbeeld, kun je maar één keer doen. Daarna is de authenticiteit voor goed verdwenen. Uiterste voorzichtigheid is dus geboden. Want met de mogelijkheden van de moderne graafmachines kan er veel, heel snel vernietigd worden.

Gissen

Bij veel opgravingswerk is onzekerheid troef. Het uitgraven van bijvoorbeeld een afvalkuil in de buurt van een oude fundering levert diverse vraagstellingen op. Is het gedeponeerde afval van de

mensen uit de directe omgeving? Betreft het voorwerpen die in de directe omgeving vervaardigd zijn of is het door handel daarheen gebracht?

In blootgelegde graven treffen we dezelfde dilemma's. Wat is het doel geweest van de gevonden werktuigen? Zijn het persoonlijke bezittingen geweest van de dode of zijn de voorwerpen als offer meegegeven?

In meer stedelijke vondsten kan het proces van afbraak en herbouw nogal verwarrende uitkomsten geven. Vondsten uit diverse periodes liggen soms door elkaar heen. Nog ingewikkelder is het als een willekeurig verstopte buit later is overwoekerd en gebruikt is als bouwplaats voor nieuwe woningen.

Nieuwe ontdekkingen

In een dicht bevolkt land als Nederland zullen niet snel nieuwe vindplaatsen voorkomen. Het zoeken naar archeologica is wettelijk niet verboden, maar sinds de Monumentenwet van 1961 van kracht is, zijn oudheidkundige vondsten wel tegen onbezonnen opgraven beschermd. Vaak geldt ook de regel dat slechts graven mag worden als de vondsten direct met vernietiging worden bedreigd. Vergunningen zijn dan veelal nodig. Soms worden bij bouwactiviteiten nog nieuwe vondsten ontdekt. Dan is haast geboden, want in de moderne tijd krijgt de archeoloog niet zo veel tijd meer om de vindplaats grondig te onderzoeken.

luchtfoto archeologische vondst. Scotland, Historic buildings and monuments

Opgravingen

Vanuit een vliegtuig, met als resultaat de meest duidelijke details, of simpelweg vanaf een heuvel of een toren foto's maken. Het is een effectieve methode om aanvullende gegevens te verkrijgen over mogelijke nieuwe vindplaatsen en de omvang hiervan. Oneffenheden of kleurverschillen zijn van bovenaf vaak beter te onderscheiden. Opgravingen moeten daarna meer zekerheid bieden over wat er in de bodem aanwezig is. Hierbij is de verantwoordelijkheid van de archeoloog aanzienlijk. Al eerder gaven we aan dat opgraven een niet herhaalbaar experiment is. Twee vindplaatsen zijn nooit hetzelfde. Nooit meer krijg je de kans om het zelfde werk over te doen.

Het hangt van de eigenschappen van de vindplaats af hoe de opgraving verloopt. Het belangrijkste is dat er een beeld ontstaat van de bebouwing en het gebruik van de plek. De opeenvolging van bodemlagen is hierbij van groot belang. Aanwijzingen betreffende ouderdom en klimaat of milieu zijn belangrijk. En natuurlijk moet alles keurig en nauwgezet vastgelegd of beschreven worden.

Vondsten

Meestal vinden we voorwerpen of fragmenten hiervan, die zijn verloren, weggegooid of opzettelijk begraven. Beenderen van dieren en overblijfselen van insecten rekenen we hier ook toe. Offergaven en kostbaarheden uit graven, huishoudelijk afval, munten en sieraden zijn zomaar wat voorbeelden. Belangrijk zijn de vondsten die nadere aanwijzingen geven. Gegevens over bodemgesteldheid en organische overblijfselen vertellen ons soms meer over de plaatselijke omstandigheden. Met conclusies

moeten we evenwel heel voorzichtig zijn. Zeker als het gaat om culturele of filosofische gevolgtrekkingen. Niet alle activiteiten zijn gemakkelijk te achterhalen en te vaak zijn we afhankelijk van vage aanwijzingen die de overblijfselen ons geven. De betrouwbaarheid van technologische en in mindere mate ook economische vondsten is wat groter. De samenstelling van voorwerpen kan wetenschappelijk vastgesteld worden, het gebruik hiervan is iets waar we slechts naar kunnen gissen.

Experimentele archeologie

Een belangrijke werkwijze om gegevens uit het verleden op betrouwbaarheid te toetsen is dan ook het zorgvuldig nabootsen van de vondsten. Het zelf opnieuw bakken van bepaalde potten of kruiken geeft goede inzichten in hoe het vroeger gegaan kan zijn. De overblijfselen na een bakexperiment geven weer nieuwe aanwijzingen.

Reconstructies geven daarnaast ook een veel tastbaarder inzicht in hoe het vroeger is geweest. Openluchtmusea varen hier wel bij. En hoewel we dan met replica's te maken hebben, het gevoel van het herleven van vroeger tijden wordt bijzonder sterk. En daar gaat het ons vaak om: het opnieuw beleven van wat er vroeger geweest is, inzicht krijgen in hoe men vroeger leefde, kennis maken met gewoontes en gebruiken van onze voorouders. Archeologie draagt bij aan de bevrediging van onze nieuwsgierigheid naar de geschiedenis.

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van het uit 1989 stammende boek "Een inleiding in de archeologie" van Lesley en Roy Adkins, in 1991 vertaald door Ben Beekman, Helmond.

luchtfoto archeologische vondst. Scotland, Historic buildings and monuments

Dorsbedrijf

Door Marian Sterenberg

Doordat de boeren in de regio De Ronde Venen na de Tweede Wereldoorlog hun landbouwactiviteiten gingen vervangen door veeteelt, was er voor de dorsbedrijven geen emplooi meer. Het laatste dorsbedrijf van de hele streek werd in 1968 beëindigd. Eigenaar Jan Bakker aan de Mijdrechtse Dwarsweg 38 zette zijn bedrijf voort als grondverzet- en baggerbedrijf. Aan de 'Borga B', zijn dorsmachine, bewaart hij nog goede herinneringen.

De Coöperaties

Uitgestrekte mosterdzaadvelden, maar ook velden met koolzaad, tarwe, rogge, bonen, erwten en haver bepaalden rond 1900 het beeld in de polders van Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen en Waverveen en ver daarbuiten toen de polders net drooggemaakt waren. Er waren enkele grote boeren zoals de familie De Boer, die hooggelegen gronden gekocht had net na de drooglegging in 1878. Net zoals de familie Van Egmond, die graan verbouwde. Deze familie had zich in 1882 gevestigd en behoorde tot de pioniers van de polder Groot Mijdrecht. Zij bewoonden daar de boerderij 'De Eersteling' aan Waverdijk 11 te Waverveen. De meeste kleinere boeren hadden het niet breed en toen de tijd van de landbouwmachines aanbrak, werden al gauw coöperaties gevormd om de dure machines voor gezamenlijk gebruik te kopen. Voor het dorsen van het graan werd door de coöperatie een dorsmachine aangeschaft en als drijfkracht een bijbehorende stoomlocomobiel. Via loting werd bepaald welke boer het eerste mocht dorsen. In het gebied van De Ronde Venen was De Echo rond 1900 zo'n coöperatie. De Echo werd in 1928 overgenomen door Gert Bakker, Poeldijk 46 te Waverveen, de oom van de inmiddels 82 jarige Jan Bakker aan de Mijdrechtse Dwarsweg 38.

Dorsen

„Ome Gert was eerst jarenlang loonwerker geweest bij De Echo”, zo weet Jan uit de overlevering. Jan's vader nam in 1948 de 'Dorsscherij v.h. De Echo' over van zijn oom en Jan, die in die jaren in de Noordoostpolder net geleerd had op de tractor te rijden, kwam meteen in dienst van v.h. De Echo, waar de tractor via de Marshallhulp van na de oorlog aangeschaft was. Vrij snel daarna arriveerde uit Groningen een tweedehands Borga B dorsmachine per trein uit Appingedam. De toen 20 jarige Jan Bakker was er zelf heen gegaan om de Borga B te kopen. „Die trekker van de Echo was helemaal nieuw. Kwam aan bij Stoof in Vinkeveen in een kist en werd daar in elkaar gezet. Hij kostte 4700 gulden. Dit bedrag schoot Cor Verlaan voor. Cor was eigenaar van een fourage- en graanhandel, waar mijn vader, Jaap Bakker, klant was. Aan vader werd gevraagd wat op te letten. Om de trekker in te rijden ging mijn oom er mee naar de kapper en naar het café van Dorus Kniep in Aalsmeer. En vooral dat laatste maakte mijn vader ongerust. Toen ome Ger

dan ook bij ons tegen een hooiberg reed, nam mijn vader het wijze besluit om het bedrijf over te nemen. Hij had nog meer zoons en die konden meteen aan de slag. De Bond van Loondorsers heeft nog bemiddeld bij de overdracht” Het was volgens Jan Bakker een drukke tijd, want de van oorsprong gemengde boerenbedrijven hadden in de oorlog vanwege de scheurplicht voor de voedselvoorziening hun landbouwgrond moeten uitbreiden ten koste van veeteelt.

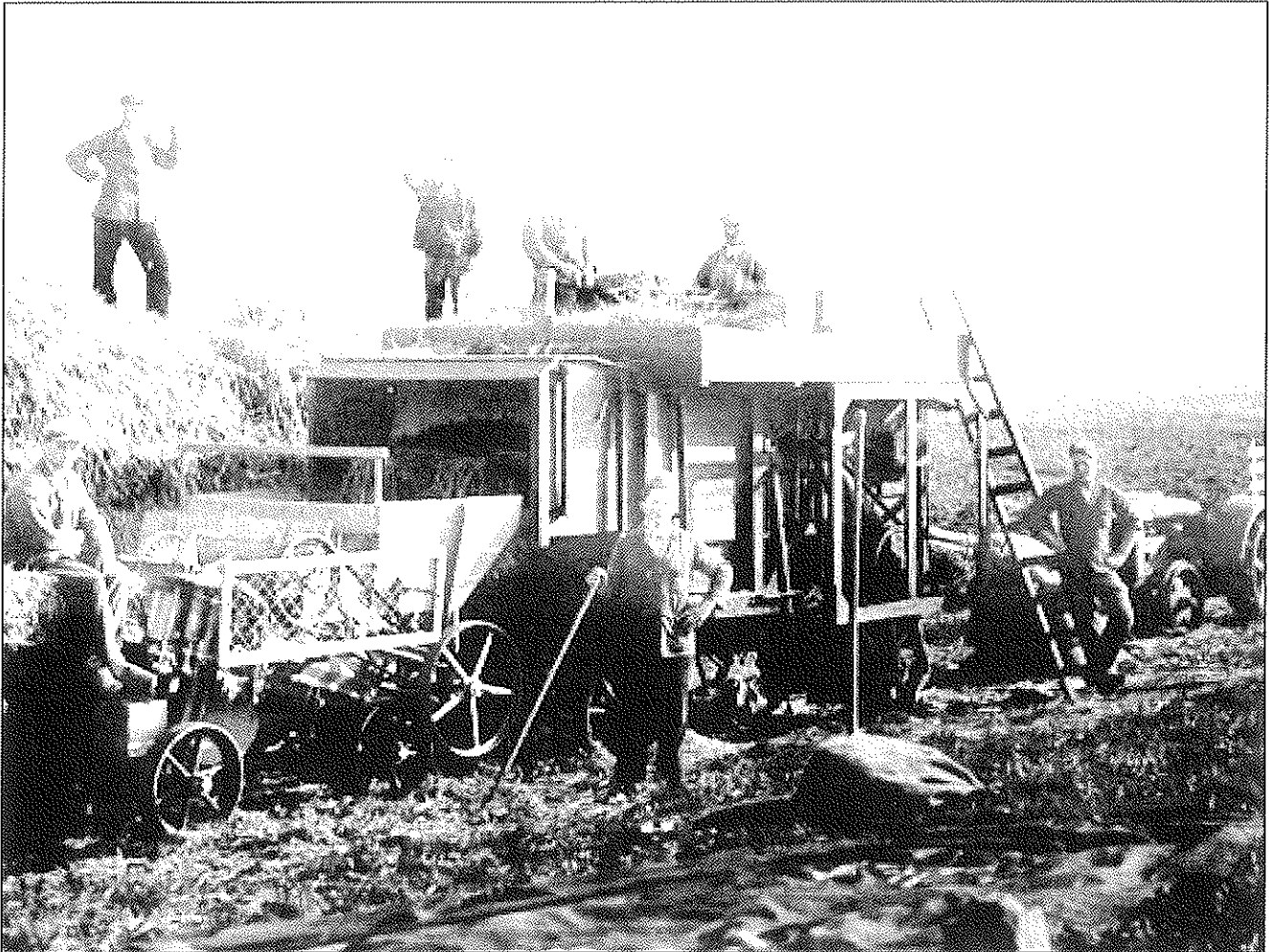
De Borga's

De Borga B werd Jan Bakkers toekomst. Later nam hij met twee broers het bedrijf over. Twee dorsmachines waren er toen. De tweede, de Borga A, was een iets grotere machine en kwam binnen via de overname van een bedrijf in 1954. Tot 1968 hebben de machines dienst gedaan. „Ik moest in '68 wel stoppen: er was gewoon geen bouwgrond meer. Hooguit nog wat maïs, maar verder was alles veeteelt”, aldus Bakker over het besluit dat in 1968 door het drietal genomen werd. Dat de machines direct gesloopt werden ten behoeve van de oud ijzerprijs was niet zijn keuze, maar kon hij niet voorkomen. Het laatste dorswerk heeft nog plaats gevonden bij boer Van Stein aan de Padmosweg, de oud-wethouder van Wilnis.

De eerste dorsmachines waren van hout. Later werd dat staal en kwamen er luchtbanden. De korenschoven werden er van boven af ingestoken. Daar stond iemand die met een sikkel het koren sneed. Achteraan de machine hingen de zakken waarin na het schudden het graan viel. Aan de voorzijde werden de balen geperst. In juli als het oogsten begint, werd per machine met vier eigen mensen op het land gedorst. De boer leverde daar meestal ook nog zijn personeel bij. De vier eigen mensen hadden de functie van machinist, insteker (dat was iemand die boven op de machine de schoven op de band stuk sneed en in de machine stopte), de naaldensteker en de draadsteker. Beide functies speelden zich bij de touwperen af waar de balen geperst werden. „Ik was de machinist en alleen de machinist was in de kost bij de boer waar we soms wel een week op het land aan het werk waren”, aldus Jan Bakker. „In die tijd heb ik wel drie soorten Bijbels moeten aanhoren.” De grote klussen werden afgewisseld met het dorsen bij de

kleine boeren, waar soms twee uur werk was, zodat het viertal met de machine meerdere boeren op een dag aan deed. In de wintermaanden werd gewerkt vanuit de boerenschuren, waar een deel van de oogst opgeslagen was. In de periode van januari tot juli werd bij de gebroeders Bakker ook niet stil gezeten. „Met de balenpers van de dorsmachine werd hooi geperst bij de boeren, zodat ze wat meer ruimte kregen op de hooizolders. En baggeren van de watergangen deden we veel.”

Waar de oorspronkelijke bedrijfsnaam ‘De Echo’ vandaan komt, weet Bakker niet zeker. „Maar ik denk van het geluid. Die pers achter de machine: daar moest 36 keer per minuut een naald en touw in. Dan ging die paardenkop van de pers hard tegen het strooi aan. Als we in Waverveen bezig waren, dan kon je dat hier horen”, zegt hij in zijn woning aan de Mijdrechtse Dwarsweg 38, waar het bedrijf van de gebroeders tot 1970 gevestigd was.

Dorsmachine in 1930 bezig op de Oude Dam in Woerdense Verlaat.

V.l.n.r boven: eerste persoon staande op de schelf onbekend, Manus Albers (Waverveen), Arie Albers (Waverveen), Jan Breebaard (eigenaar klein boerenbedrijf in Waverveen)

v.l.n.r beneden: Joost Zaal (Waverveen), Ome Gert Bakker, Kobus Versteeg (Waverveen, zoons van hem hebben momenteel groentezaken in De Ronde Venen), Teun Ruig.

Oproep

Aan onze leden in Vinkeveen

De historische vereniging zoekt een vrijwilliger voor het vier keer per jaar bezorgen van De Proosdijkoerier. Het gaat dan om 40 boekjes per kwartaal. Als u dit voor ons wilt doen dan gaarne bellen naar 0297-286170 of 06-53363324. Alvast bedankt.

Over een dorps huis en een bruidsschat

door Joop Frankenhuizen

In een tijd waarin bezuinigingen (lees: ombuigingen) in de gemeente De Ronde Venen de boventoon voeren, besluit het gemeentebestuur in 1998 om 31.500 gulden uit te geven voor een extern onderzoek naar de toekomst van de dorps huizen in Vinkeveen en Wilnis. Het gaat dan niet alleen om die dorps huizen, maar om de sporthallen die eraan vastzitten. Zij worden onbetaalbaar. Daarnaast... Vinkeveen heeft wel degelijk een bruidsschat meegebracht toen in 1989 de gemeente De Ronde Venen werd gevormd. De ex gemeentesecretarissen Gerard Berendsen en Anton Mollema geven hun visie. Onderstaand interview vond plaats in 1998. De heer Berendsen is in februari 1999 overleden.

Het rijk betaalt

De gemeente De Ronde Venen wil 31.500 gulden uitgeven om er achter te komen hoe het verder moet met de dorps huizen De Boei in Vinkeveen en de Willisstee in Wilnis. Een extern bureau moet dat gaan uitzoeken want de gemeente heeft hiervoor te weinig kennis in huis. Opheffen, samenwerken, privatiseren of doorgaan in al dan niet gewijzigde vorm. Opheffen of privatiseren zal het verenigingsleven een ongenadige dreun geven. Doorgaan betekent continuïteit voor het verenigingsleven en minder problemen met de jeugd. Maar dan moet er zowel door de burger als door de gemeente in de buidel worden getast.

Beide dorps huizen zijn gebouwd in een tijd waarin elke zichzelf respecterende gemeente zo nodig een dorps huis moest bouwen. De bomen groeiden tot in de hemel, er was geld zat en het verenigingsleven bloeide als nooit tevoren. De laatste gemeentesecretaris van de voormalige gemeente Vinkeveen, Anton Mollema herinnert zich die tijd nog erg goed. "Het rijk betaalde 75%, de provincie 10%, de gemeente 10% en voor de resterende 5% ging je met de pet rond." Binnen de kortste keren is zo'n dorps huis dan ook een feit. Er zijn wel wat voorwaarden, maar die stellen niet veel voor. Zo mag je het gebouw 25 jaar lang niet verkopen of aan de bestemming onttrekken. Voor veel dorps huizen is die periode nu voorbij en is de tijd gekomen voor aanpassing aan de gewijzigde maatschappelijke omstandigheden.

Diamanten vierkant

Dorps huis De Boei in Vinkeveen begint als een doodgewoon zaalverhuurbedrijfje in het pand van de voormalige Landbouwschool. In 1968 kun je al spreken van een aangeklede landbouwschool vanwege het gymnastieklokaal. In 1972 volgt de eerste verbouwing. De gymnastiekzaal wordt vergroot. Er worden heuse lijnen op de vloer getrokken waardoor je een badmintonveld kan onderscheiden van een volleybalveld en het piepkleine schietbaantje wordt later een schietbaan

met een echte bar. "Zeg maar gerust barretje", corrigeert Mollema zichzelf. In de tachtiger jaren komen de sporthallen in beeld, maar de tijden zijn veranderd. Vinkeveen heeft echter geluk. De staatssecretaris heeft een fusie tussen Mijdrecht, Vinkeveen en Wilnis bedacht en de gemeente Vinkeveen ziet kans nog snel even een sporthal te bouwen. De gouden driehoek met het dorps huis, de bieb en het zwembad wordt een diamanten vierkant. "Komt allemaal door de sportverenigingen", stelt Mollema, "de gemeente wilde helemaal geen sporthal". "Doen alle gemeenten, als ze weten dat ze moeten fuseren. Vinkeveen is niet de enigste", laat Berendsen weten. Het lijkt op tegenspraak.

Papieren garantie

Een onderzoek van de gemeente toont aan dat de exploitatie van een sporthal in Vinkeveen niet haalbaar is, maar de plaatselijke sportverenigingen zijn het daar niet mee eens. Zij benaderen raadsleden en beloven in de nieuwe sporthal zoveel uren af te nemen dat een gezonde exploitatie mogelijk is. Het moet wel samen met de schoolgymnastiek, want daarvoor komt geld van het rijk binnen. Mollema: "Het waren sluitende begrotingen door papieren garantstellingen, die nooit echt getoetst zijn en waarop de verenigingen nooit zijn aangesproken". Dan komt 1986. De Londo-norm is ingevoerd en de gemeente begint gymnastiektaken af te stoten. Eisen omlaag, uren omlaag, vergoeding omlaag. "Is privatisering dan straks het antwoord?" Mollema verwijst naar de privatisering van de Meijert. "Weet je nog wat er met het gymnastieklokaal daar gebeurde, dat was het eerst van allemaal verdwenen." Het dorps huis heeft met 70.000 gulden een sluitende begroting. De sporthal heeft een schuld van 1,8 miljoen en redt het niet zonder hulp. Als het dorps huis met de sporthal straks een geprivatiseerd party-centrum wordt, kun je het verenigingsleven in Vinkeveen wel vergeten. Dat is de stelling mening van ex-gemeentesecretaris en voorzitter van de stichting Dorps huis, Mollema.

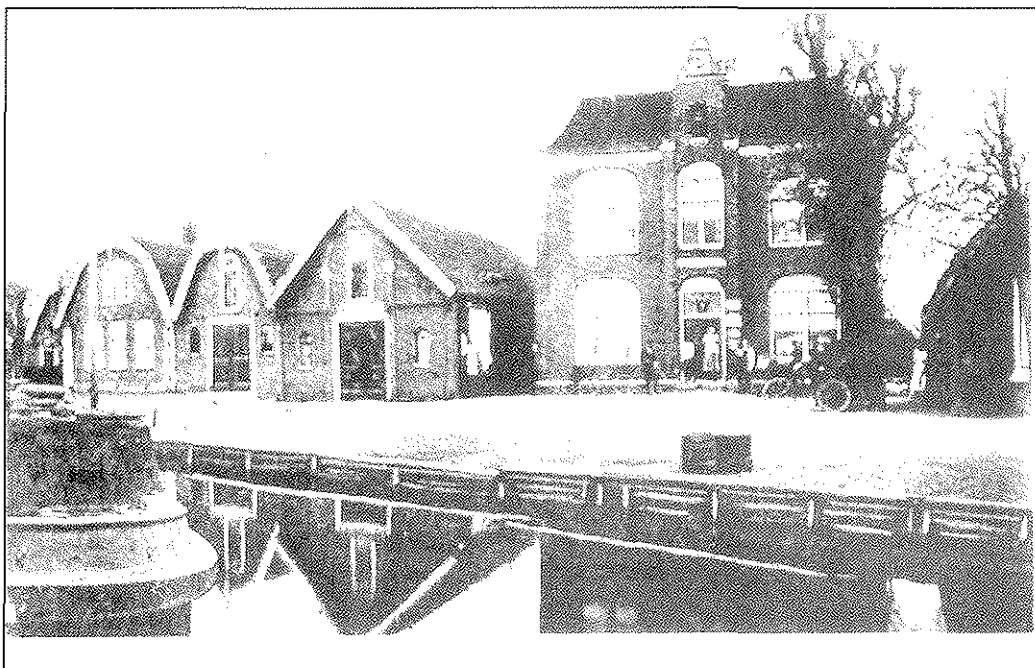
De afgedwongen herindeling

Sommige Vinkeveners zien de herindeling van 1989 nog steeds als onderwerping aan Mijdrecht. Zonder druk van bovenaf zou de fusie tussen de drie gemeenten dan ook nooit tot stand zijn gekomen, is hun stellige mening. De andere ex-gemeentesecretaris, de tachtig jaar geworden Gerard Berendsen, bekijkt het nuchter: "Een gedwongen herindeling, logisch, want de geschiedenis wijst uit dat gemeenten altijd zelfstandig willen blijven en uit zichzelf niet zo maar gaan fuseren". Drie gemeenten met ieder een eigen ziel en ruim 900 jaar eigen geschiedenis worden door Den Haag gedwongen in elkaar over te gaan. "Stond Vinkeveen in die tijd niet op de nominatie een artikel 12 gemeente worden?". Mollema ontkent: "Nee, er is intern wel eens over gesproken, maar dat was alleen omdat veel artikel-12 gemeenten er door de bevoogding van Den Haag alleen maar beter van geworden zijn". De ex-gemeentesecretaris houdt vol dat er destijds geen enkele reden was voor de herindeling. De nieuwe gemeente zou samen met Abcoude een buffer moeten vormen voor het alsmaar oprukkende Amsterdam en het groter wordende Schiphol. Vinkeveners vinden dit een drogreden en wijzen smalend naar Abcoude dat al zowat door Amsterdam is geannexeerd. De andere reden zou een financiële zijn, want Vinkeveen staat er slecht voor. Mollema ontkent weer: "Even voor de herindeling is door het rijk binnen de gemeente een onderzoek gehouden naar de Vinkeveense financiën. Er kwam een gunstig rapport dat meteen diep in een lade werd gestopt. Men wilde de fusie gewoon doordrukken."

De bruidsschat

Vooral vanwege die sporthal wordt Vinkeveen er nog regelmatig van beschuldigd de nieuwe gemeente op kosten te hebben gejaagd. De gemeente pompt het ene miljoen na het andere in de sompige bodem en de Vinkeveense politiek vindt dat doodnormaal. "Logisch gevolg van de herindeling", stelt de fractievoorzitter van de nieuwe politieke partij Vernieuwend Vinkeveen en Waverveen tot grote woede van de dan dienstdoende wethouder financiën. "Heeft Vinkeveen bij de herindeling dan alleen maar schulden ingebracht?". Mollema aarzelt en noemt dan als voorbeeld de oude brandweerkazerne. "De muren waren onderheid, maar de vloer niet. Die zakte tussen de palen door en er moest steeds meer asfalt op komen om de steeds zwaarder wordende brandweerwagens te kunnen dragen. De slechte grondslag, dat is het lot van Vinkeveen. Zand zoekt zand en dat kost geld."

Berendsen komt ook op voor het dorp dat hij meer dan dertig jaar heeft gediend, maar gooit het over een andere boeg. Hij verwijst naar grote stukken grond ten westen van Vinkeveen langs de N201 en langs de Mijdrechtse Dwarsweg waar straks het parklandschap moet komen. "Die gronden kochten wij met vooruitziende blik toen voor een dubbeltje de meter, zeg maar 1.000 gulden per hectare. Nu is die grond zeker 8.000 gulden per hectare waard. Als de gemeente dit nu had moeten kopen waren ze een kapitaal voor dat parklandschap kwijt geweest. Vinkeveen heeft ook best goede dingen gedaan". Dat wilde oud-gemeentesecretaris Berendsen nog even kwijt.

Het raadhuis aan de Demmerik te Vinkeveen. De foto dateert uit een tijd toen daar nauwelijks verkeer reed. Anno 2005 ligt de zaak anders. Nu staan er borden. Maximum snelheid 30km per uur!

Over woongenot gesproken

door Piet van Asselen

De fotoherkenningsavond van 11 januari jl. vond ik gezellig en goedbezocht. Persoonlijk heb ik niets bijzonders kunnen ontdekken, maar er is wel een en ander bij mij naar boven gekomen. Wat mij nog altijd verbaast is dat het huis waarin ik jarenlang heb gewoond nergens in de historie is gefotografeerd of vermeld. En toch is er heel wat over te vertellen. Het gaat om Herenweg V7 in Vinkeveen. Nu is dat Demmerik nummer 34.

Alleen die telling al. Waar begon die? Volgens mij bij het raadhuis. Dat was toen nummer 1. Ons huis moet op V7 gestaan hebben een slagerij, een kapperszaak en een schildersbedrijf. Waarom? In de schuur zaten balken met dikke lagen verf er op. Kennelijk werden daar de kwasten eerst op uitgesmeerd voordat ze werden schoongemaakt. In de kelder zaten ingemetselde spekbakken, bedoeld voor een slager. De kapper moet volgens de overlevering ene Harrie Weenink zijn geweest. Ons gezin woonde daar met elf personen. Vader, moeder en negen kinderen. Eerlijk verdeeld, vijf jongens en vijf meiden. Hoe kan dat nou, net had je over elf kinderen, nu noem je er twaalf. Klopt, een van mijn zusters is bij opoe in De Kwakel grootgebracht. Zij was genoemd naar mijn opoe en had daarom een streepje voor. Moeder de vrouw kreeg nogal snel achter elkaar kinderen en opoe hielp haar op die manier een handje. Ik kan me die zus dan ook alleen maar als een logé herinneren.

Het huis Herenweg V7 was voor mij een openstapeling van anti-woongenot. De huiskamer stond op het noorden. Alleen als de buurvrouw haar slaapkamerraam openzette viel er door de spiegeling in het glas een streepje zonlicht naar binnen. Het huis stond zo scheef, dat ik als jongste van het spul dat uitbuitte om me er mee te vermaken. Ik liet twee knickers rollen en liep dan snel naar de hoek van de kamer om te zien wie er had gewonnen. De een viel af, de ander ging door. Dit alles onder het toezien oog van het Heilig Hartbeeld, dat met beide handen omhoog de knickers een halt toedacht. De kachel, de enige bron van warmte, wilde niet branden wanneer de wind in de noord-westhoek zat. Dat kwam omdat de wind over het huis met het platte dak in de pijp sloeg waardoor de kachel alleen brandde wanneer de deuren naar de keuken en de kamer openstonden. Nou dat was kou lijden geblazen. De kelder is een verhaal apart. Om stahoogte te krijgen heeft men de kamer er boven omhoog gebracht door er een zogenaamde opkamer van te maken. Je moest dan eerst een trapje op om in die kamer te komen. De kelder was nog lek ook. Door optrekkend vocht stond er soms wel een halve meter muf brak water in.

Een paar keer per jaar hoosde mijn vader de kelder uit. Dat kon, want er zaten in de zijgevel twee luiken die toegang tot de kelder gaven. Dat hosen gaf nog wel eens wat hilariteit vooral bij mensen die vanaf het station het dorp in kwamen. Amsterdammers of Utrechters, die keken hun ogen uit. Gezond was het zeker niet. Toch had dat scheve huis een voordeel. Vloeibaar voedsel zoals pap en soep, daarmee waren de borden eerder gevuld dan normaal. Het behang over de schoorsteen hield het maar één seizoen uit. Door roet en wanneer er gestookt werd scheurde het. Dat gaf bijna een knal.

Vóór de oorlog was er in Amsterdam op zondag altijd markt met veel Joodse kooplui. Mijn oudere broer had daar ooit een horloge gekocht van niet al te beste kwaliteit. Na een paar maanden gaf het de geest. Hij probeerde het te repareren, maar toen dat niet lukte smet hij het kwaad van zich af. Het schoof over de vloer onder de plint door en verdween in het niets. Om hem te narren lagen wij op die plek ons oor te luisteren en riepen: "Kees het tikt weer."

De WC stond bij ons achter in de schuur. Daar kwamen we goed mee weg, want er waren burens waar de WC wel 25 meter achter het huis stond. Dat gaf in de wintermaanden wel eens problemen vooral met sinterklaas, dan durfde je het alleen amper aan. De put, beerput genaamd, werd meestal in het voorjaar geleegd. Dat ging met een schepemmer en kruiwagen. De inhoud werd in een praam gekieperd en door de tuinders gebruikt als mest voor de rabarber. Je kon daar ook de krant lezen, want het toilet papier bestond uit krantenpapier. De put legen had een naam. Men noemde het bruiloftrijden. De buurt moest die avond deuren en ramen gesloten houden vanwege de lucht. Nog vermeldenswaard is dat we in huis zaten te schudden wanneer er een paardenwagen langs kwam. Een leuk verhaal is dit niet. Menig bewoner van oude huizen zal er wat in vinden. Herenweg V7 was volgens mij wel het uiterste.

Historiepapier

door Marian Sterenborg

Een groot aantal inwoners in De Ronde Venen heeft 'verzamelen' als hobby. Uit de verzamelingen is vaak een heel stuk geschiedenis af te lezen. Af en toe belichten we in de Proosdijkoerier zo'n hobbyist. Mijdrechtenaar Kees van der Wilt vindt waardevolle historie bij oud papier: " Mensen gooien veel te gauw iets weg. Dat is jammer".

Bidprentjes

De historie verdwijnt vaak bij het oud papier. Dankzij de oplettendheid van Mijdrechtenaar Kees van der Wilt konden veel waardevolle gegevens in De Ronde Venen gered worden van balenpers en hergebruik. Daaronder zijn oude jaargangen weekbladen, antieke bijbels, muziekboeken en zelfs een compleet archief. Kees zelf is het meest geïnteresseerd in gegevens over de Tweede Wereldoorlog.

'Een doos vol bidprentjes vanaf 1789 tot 1960'. Dat beschouwt Kees van der Wilt als één van zijn mooiste vondsten tussen het oud papier. Al van kleins af aan was hij geïnteresseerd in de geschiedenis en hij begon ook al vroeg met het doen van opgravingen. Om iets bij te verdienen ging hij in zijn schooltijd werken bij oud ijzer- metaal- en papierhandel Pothuizen BV in Amstelhoek, onderdeel van de huidige gemeente De Ronde Venen. Bij Pothuizen komt het oud papier binnen dat verenigingen en instelling ophaalden en nog steeds ophalen bij de inwoners of wat in de containers bij de verenigingen gegooid wordt. „Wij, een vriend en ik, hebben er jaren aan de lopende band gestaan, waar we het papier van het karton moesten scheiden. Als ik wat ik interessants zag, trok ik het er uit. Van Pothuizen mocht ik een doos achter me neerzetten, zodat ik alles daar meteen kon ingooien,” aldus de inmiddels 37 jarige Van der Wilt. „Ja, je krijgt er kijk op en je wordt er een soort van handig in”, zo zegt hij bescheiden over zijn papieren verzameling. „Een jaar of drie, vier heb ik daar gewerkt. Er kwam een eind aan, toen de lopende band werd uitgeschakeld omdat sorteren niet meer hoefde. Alles werd van toen af aan meteen in balen geperst.”

Karton apart

Volgens Pothuizen, voor wie de ijzer- en metaalhandel de hoofdmoot vormt, wordt het karton er nog steeds tussen uit gehaald (“en al het vuil dat mensen er tussen hebben gegooid”). Maar dat gebeurt dat grover dan vroeger en nog slechts door één werknemer. Van der Wilt vraagt zich wel eens af wat sindsdien verloren is gegaan. „Want mensen gooien veel te gauw iets weg. Zo vond ik bij Pothuizen een keer een heel archief van een verffabriek over de periode 1800 tot 1940. Ik heb

toen de toenmalige eigenaar opgespoord en die was heel blij dat ik het archief aan hem kon teruggeven.” Verder vond Van der Wilt eens de ingebonden jaargangen 1940 en 1941 van het weekblad De Ronde Venen, dat in die periode in Mijdrecht en omstreken verscheen. Ook van het christelijke weekblad De Nieuwe Meerbode van toen vond hij de krant van 11 mei 1940, de dag nadat de oorlog was uitgebroken. Op het omslag van de gebonden jaargang stond dat dat exemplaar eind jaren tachtig door Joh Verweij, oud directeur van de gelijknamige drukkerij, geschonken was aan de historische vereniging. Het huidige bestuur van de vereniging is daarover zeer verbaasd, want als een dergelijke gift gedaan zou zijn, dan zou de vereniging daar toch zorgvuldiger mee omgegaan zijn.

WOII

De geschiedkundige belangstelling van Van der Wilt behelst vooral de Tweede Wereldoorlog. NSB-boekjes, De Vliegende Hollander, een poster van de bevrijding, de Luistervink etc. zijn dan ook dankbare vondsten. „Vaak vond je die dingen door een oud boek bij de rug te pakken en te schudden. Kijken of er wat uit viel. Mensen waren ook vaak vergeten dat ze zoiets in een boek hadden verstopt.” Wat ook uit een boek viel was een tekening van vier zwijnen met de vraag ‘zoek het vijfde zwijn’. „Dan moest je het zo vouwen dat een portret van Adolf Hitler te voorschijn kwam”, zo laat Van der Wilt zien. Van voor de oorlog heeft hij een landkaart uit 1922, een militair document uit 1897, een brief inclusief lakzegel en handtekening van burgemeester De Voogt uit 1879 en de zomerdienstregeling van de NS op het traject door Mijdrecht van rond 1925 vol met advertenties van Mijdrechtse winkeliers. Zoals de poelier W. Verburg, die in die tijd Nederlands kampioen kippenslachten was. Hotel Borst, de vroegere herberg waar de paarden verwisseld konden worden en de firma Rijkenberg ‘voor solide schoenwerk’ terwijl de nog steeds bestaande zaak intussen tuinmeubelen verkoopt. Oude krantenknipsels en ander papierwerk over turfsteken, die hij gevonden heeft, heeft hij beschikbaar gesteld aan het museum in Vinkeveen. Zijn verzameling, waaronder ook veel oude foto's heeft hij keurig gerubriceerd in boeken bewaard. „Mensen die van mijn verzameling weten, geven me ook wel eens foto's. Maar nog te vaak worden vooral ook foto's

zomaar weggegooid. Dat is jammer," zegt de historisch bewuste Van der Wilt, die van beroep timmerman is.

De historische vereniging houdt zich aanbevolen voor foto's, brieven, kranten of ander historisch oud papier dat een plaatsje kan krijgen in het archief van de vereniging of waarvoor de leden verzamelaars weten. Dus voor wie opruimt: denk eerst even aan de Proosdijlanden!

Kees van der Wilt.

Zo maar wat bidprentjes uit WOII

Bid voor de Ziel van Zaliger
SIMON VAN HAPERT

Echtgenoot van
Godefrida Verheijen
geboeren te Woensel 28 October 1887, als gijzelaar
overleden te Oranienburg (D.) 13 Januari 1945.
Lid Eech. Mannenwacht
Lid der H. Familie
Lid Parochieel Zangkoor

Als een tweede Mathathias, de vader der Machabeën, spoorde hij zijn kinderen aan, zich te weer te stellen, toen trots en geweld de overhand hadden gekregen.

Weest moedig en staat pal voor de wet want daarin alleen ligt uw roem, zoo sprak hij tot hen.

Daarna zegende hij hen en bracht zelf voor ons volk het offer van zijn leven. Daarom hield het volk over hem een plechtige rouwklacht.

Dierbare vrouw en kinderen: Gij weet, hoe lief ik U allen had. Maar het algemeen welzijn vroeg U en mij dit groote offer. Ik heb het gebracht met fierheid en in het volle bewustzijn God en ons volk te dienen. Vereenigt U met mij in onderwerping aan en vertrouwen op Gods vaderlijke leiding, dan zal mijn geest onder U blijven voortleven.

Bid voor mij, gelijk ik het doe voor U allen
Tot we

Gijzelaar

Jesus † Maria † Jozef † Ca
† IN MEMORIAM.

Gedenkt in uw gebeden, H. Missen werken de familie Cuypers - Co Montfort, die bij het bombardement 21 Januari 1945 hun leven lieten.

CUYPERS PETER
geboeren te Vlodrop 17 April 1
zijne echtgenoot

COENEN CATHARINA MECH
geboeren te Montfort 8 Novembe
hun kinderen:

Petronella geb. 17-6-1914

Barbara geb. 3-12-1917

hun kleinkinderen

Zeelen Tilly geb. 24-5-19

Zeelen Pierreke geb. 25-7-19

Zeelen Tonny geb. 2-1-19

De dood kwam onverwacht, maar niet onvoorbered. Het leven van van en kinderen was geheel gewijd aan beoefening der deugd. Dagelijks in kerke, om de H. Mis bij te wonen Communie te ontvangen.

Zij munten uit door hun groote ve het H. Hart van Jezus en Onbevlekt Maria, en bielden trouw de eerste eerste Zaterdag der maand.

Elke onverwachte dood is droevig, neer hij een einde maakt aan een ge en schoon leven, dan past het ons, Gods te prijzen, die hun schoone spoedig tot Zich nam.

Dierbare kinderen en familie en voe toegewijde bruid, vergeet ons niet in uw gebed. Tot weerziens in den Hemel.

DAT ZIJ RUSTEN IN VREDE.
Mijn Jezus, barmhartigheid. (300 d. afl.)
Onze Vader -- Wees Gegroet.

J. H. Gootzen, koster-org. Montfort.

Gedenk in Uw gebed en bij het H. Misoffer de
ziel van zaliger

ROB VAN SPAENDONCK

Lid der St. Vincentiusvereniging

geboeren te Tilburg 30 Juli 1916 en voor het
vuurpeloton gevallen op 24 Mei 1944 op den
feestdag van Maria Huip der Christenen.

God, hoe onbegrijpelijk waart Gij weer in dit Uw raadsbesluit en hoe onnaspeurlijk in deze Uwe weg. Ik werd weggerukt van een zorgzame Moeder, Familieleden en dierbaren en aan hoge idealen moest ik vaarwel zeggen, maar hoe voelde ik in de bange dagen en nachten van wachten en hopen en op het ogenblik, dat alles mij ontviel, de rust van mijn Geloof. God is mij getuige, dat ik naar eer en geweten geleefd en gehandeld heb in deze wereld, eerlijk en oprecht. Hij zal mij oordelen.

Lieve Moeder, gaarne had ik U een laatste dank gebracht. De laatste dagen van mijn leven, toen ik Uw liefde moest missen, besefte ik beter dan ooit, wat U voor mij geweest bent; Uw voorbeeld van diep geloof en volle overgave aan God, was mij een grote steun; de gedachte, dat ik na enkele uren verenigd zou zijn in den hemel met mijn goeden vader, Jetty en Fransje, maakte alles, wat menselijk ondragelijk was, zo licht. Wij helpen U in Uw moeilijkheden en zorgen en wachten op U.

Liefste Betty, de toekomst lag -- zo meenden wij -- zo heerlijk voor ons open; God heeft anders beschikt. Ik ken je liefde en weet van je onvermoeide zorgen in de laatste weeks maanden. Ik zult aannemen van

Jesus † Maria † Joseph

In uwe gebeden worden aanbevolen de zielen van zaliger

Theodorus Hendrikus Wissing
echtgenoot van Wilhelmina Hendrika Grada Berends, geb. 14 Dec. 1915 te Terborg en zijn zoonje

Henricus Wilhelmus Maria

geb. 14 Mei 1942

Johannes Bernardus Paulus Gabriël

echtgenoot van Maria Aleida Berends

geb. 15 Jan. 1909 te Loenen (Vel.)

door een noodloftig ongeval bij oorlogsgeweld te samen om het leven gekomen 10 Dec. 1944 te Loenen Vel. en den 13e d. a. v. begraven op het R. K. Kerkhof aldaar.

Wat kan de dood toch hard zijn! Zij, die de vrede waren van ons hart, werden ons in één slag ontnomen. Te vroeg zijn zorgzame, moedige mannen van hunne echtgenooten heengegaan. Te vroeg werd stilgelegd het veelbelovend leven van een lief kind. Maar daar is nog troost. Mannen van diep en groot geloof waren zij, die kinderlijk eenvoudig bidden konden; die leefden met het oog op God gericht. De dood heeft hen niet verrast, want altijd waren zij bereid. Naar het woord van Jezus „Heer Uw Wil geschiede“ geven ook wij hen zonder morren, maar met een gewond hart weder Goddel. Zaligmaker, U willen wij het leed van ons hart opofferen voor de zielrust van onze dierbaren, die gij in uwe onnaspeurlijke liefde uij dit leven hebt weggenomen.

Onze Vader -- Wees gegroet.

Mijn Jezus, barmhartigheid. 100 d. afl.

P. A. Theunissen, Loenen.

K 480.

lijft de steun van eer.

hebt dank voor Uw die mij lief waren. ng van de woorden.

oning!

2312

Doodgeschoten

Ongeluk

Bombardement

Dorpsgenoten van vroeger (1)

Door Stef Veerhuis

Stilzwijgend staarden zij me aan tijdens het doorbladeren van de laatst verschenen historische uitgave "Anders nog iets?". Het betrof onze dorpsgenoten van weleer die kort daarvoor een wildvreemde schuil hadden zien gaan onder 'n donkere doek. Vervolgens keken zij vergeefs, naar een of ander "vogeltje" of de welbekende "kat uit de boom". Maar wat vooral op viel was de grote rust die veel foto's uitstraalden. Daarom alleen al zou ik nog wel eens terug willen keren naar dat tijdsbeeld. Hen vervolgens aan te mogen spreken en te vragen wat hen allemaal zo al bezig hield in dit geportretteerd verleden. Onmogelijk natuurlijk maar een goed alternatief bieden wellicht de beschikbare notulen van de gemeenteraden van Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen en Waverveen, om een beeld te kunnen vormen over het dorpse wel en wee anno 1900. Mijn eerste verhaal gaat over een jonge dorpsdokter uit Franeker die in zwaar politiek weer terechtkomt in Wilnis..

Met enige regelmaat kwamen "onze gemeentelijke bestuurders van weleer" in vergadering bijeen. Naast de gebruikelijke briefwisselingen en mededelingen van provinciale en landelijke overheid werd er aansluitend aan de raad verslag gedaan en uitleg gegeven door het dagelijks bestuur betreffende hun financieel en sociaal handelen. Maar het kon ook gebeuren dat er gebeurtenissen en zaken ter tafel kwamen die de gemoederen in het dorp danig bezig konden houden. Het is eind augustus 1899. De raad van Wilnis zal zich, naar later zal blijken, ruim 'n half jaar lang buigen over de nog prille loopbaan van een jonge geneesheer, die kort daarvoor nogal haastig in dienst was getreden.

De nieuwe geneesheer

De raad van Wilnis word voorgezeten door burgemeester J.G. de Voogt en gesecondeerd door de beide wethouders G.A. Bots en W. van Sevenhoven, waarin secretaris J. Lakeman de raadsleden A. de Veen, J. Eijkelhoff, J. Dam en P.G. de Jong mededeling doet dat het de commissaris van de Koningin in Utrecht heeft behaagd de herbenoeming te bekrachtigen van burgemeester de Voogt. Verder wordt de gemeentelijke begroting voor het komende jaar vastgesteld op Fl. 11.324,55, de hoofdelijke omslag op Fl. 1684,50 en dat aan hondenbelasting Fl. 166,00 gedoneerd zal moeten worden. Een ander punt betrof het ontslagverzoek van de gemeentelijke geneesheer S. Kater. De raad kan daar mee instemmen en voorgesteld wordt hem per 1 november 1899 eervol ontslag te willen verlenen. Tegelijkertijd krijgt het dagelijks bestuur de "noodzakelijke vrijheid" om op zoek te gaan naar een nieuwe arts. Het was namelijk gebruikelijk dat een kandidaat arts die een gemeentelijk dienstverband kreeg aangeboden zich vervolgens verbond aan een op schrift gestelde gemeentelijke instructie.

Twee geneesheren

Zo kon in de vergadering van 31 oktober daarop volgend, gemeld worden dat twee kandidaat artsen hadden gereageerd, de heren J.E. Alberts uit Franeker en H.C. van der Horst te Lutten. Laatstgenoemde echter had de dag ervoor kennis gegeven zich alsnog terug te trekken en er bleef dus eigenlijk weinig te kiezen over. Bovendien ging nu ook de tijdsfactor een belangrijke rol mee spelen want officieel zat Wilnis zonder arts. Er restte dus niets anders dan de volgende dag per telegraaf de kandidaat geneesheer uit te nodigen om nader kennis te komen maken met een positief gevolg. En zo kon het dan ook gebeuren dat op 15 november 1899 de ingezetenen van Wilnis deze arts uit dat verre Franeker met zijn nog zeer jeugdige echtgenote in hun midden konden begroeten. Maar reeds na enkele maanden wilde het plotseling allemaal niet meer zo vlotten en waren de hoge verwachtingen danig getemperd.

Nalstig

Want op 23 maart 1900 verhalen de notulen, dat de raad zich had gebogen over een nogal gevoelig onderwerp, namelijk de zonder kennisgegeven afwezigheid van zijn geneesheer Johannes Emilius Alberts. Het dorp gonst niet alleen van de vele roddels maar ook dat er inmiddels velerlei speculaties de ronde zijn gaan doen, die de gemoederen danig bezighouden. De indruk is echter dat dokter de Bruin uit Mijdrecht hiervan op de hoogte was en later desgevraagd bevestigd heeft, een oogje in het zeil te zullen houden. Maar, omdat de afwezige arts formeel in dienst is bij de gemeente Wilnis "die van niets weten", ligt het dus voor de hand dat zijn werkgever de Zwarte Piet krijgt toebedeeld.

Hevig verontwaardigd geeft de raad B en W opdracht de zo bekritiseerde medicus schriftelijk te wijzen op diens grove nalatigheid en plichtsverzuim. Het gaat zelfs zover dat ze hem per direct in de gelegenheid willen stellen zijn ontslag aan te bieden,

“.....daar hen niets anders overblijft dan het hem met onmiddellijke ingang te willen geven”.

Veertien dagen later wordt het ontvangen verweerschrift van dokter Alberts in de raad medegedeeld, een passage daaruit luidt;

...Januari gepasseerd leed ondergetekende in ene hevige graad aan influenza met longaandoening, opgedaan te midden van een algemeen heerschen van die ziekte, die hem volslagen aan het ziekbed kluisterde en het hem machteloos maakte tot het verrichten van enigen arbeid...

In de brief verhaalt de dorpsarts eveneens over de kwakkelende gezondheid van zijn vrouw. Hij schrijft o.a. dat wanneer haar toestand op 1 maart verslechtert, hij zich wendt tot een collega Dr. Huijsman op de Nieuwe Gracht 36 te Utrecht voor consult. En dat diens diagnose er niet om loog toen deze vaststelde dat de vrouw leed aan een levensbedreigende acute middenoor ontsteking. Deze achtte het hem raadzaam en wenselijk bij haar aanwezig te blijven om verdere zorg en behandeling mogelijk te maken en nam vervolgens intrek in hotel Pays Bas te Utrecht. Een maand later is zij inmiddels voldoende hersteld om gezamenlijk huiswaarts te kunnen keren. Een bijgevoegde brief van diens collega bevestigt de hele gang van zaken. De medicus uit Wilnis verhaalt verder, danig uit zijn evenwicht te zijn gebracht door de opname van zijn vrouw, maar zijn keuze toch weloverwogen heeft genomen. Mede omdat hij er van overtuigd was dat hij zijn zorggebied in goede handen had achtergelaten bij dokter de Bruin van Mijdrecht. Tenslotte betreurt hij het dat er naar oordeel van de gemeenteraad met grote nalatigheid is gehandeld, maar laat oordeel en nadere beslissing verder aan hen over.

Even eerherstel

De plaatselijke gezagdragers wikken en wegen de argumenten van de jonge dorpsarts en besluiten om diens ambt onder een viertal strikte voorwaarden voort te willen zetten:

De hem bekend zijnde voorwaarden in de eerder verstrekte instructie stipt na te komen,
Ten allen tijde zowel bij dag als nacht alle ingezetenen terstond bij te staan,
Wanneer hij de gemeente wil verlaten daartoe eerst verlof te vragen,
Wanneer hij wegens overtreding ontslag krijgt, zijn woning binnen drie weken te verlaten.

B en W stellen de raad voor deze voorwaarden op schrift te stellen en deze door de in diskrediet gebrachte medicus te laten ondertekenen, hetgeen

een illustratief beeld schetst over het nog aanwezig onderlinge wantrouwen. Dit wordt met algemene instemming bekrachtigd.

Raad in het nauw

In een brief van 9 april laat dr. Alberts de gemeentesecretaris weten het geformuleerde voorstel niet te kunnen en willen onderschrijven. Hij beroept zich niet alleen op zijn Doopsgezinde geloofsovertuiging maar ook op het feit dat hij zijn medisch praktiseren reeds eerder onder ede heeft afgelegd voor de maatschappij der geneeskunde.

Hij verzoekt de raad het hierbij te willen laten en desgewenst zijn salaris tot einde maart aan hem uit te willen betalen. Met dit antwoord worden de gezagsdragers in een lastig parket gebracht, omdat het op schrift gestelde en aangenomen raadsbesluit niet tot uitvoer kan worden gebracht.

Na beraad hierover in de vergadering van 13 april 1900, houdt men unaniem voet bij stuk en het politieke hoofd boven water. De keuze is duidelijk, alsnog ondertekenen om in dienst te kunnen blijven tot 1 augustus, of ontslag met onmiddellijke ingang en de gebruikte (dienst) woning per 1 mei verlaten. De raad tekent daarbij aan dat het dagelijks bestuur gemachtigd wordt deze zonodig met rechtsmiddelen te laten ontruimen. In stemming gebracht wordt dit besluit met algemene stemmen aangenomen en het zal per direct aan betrokken arts schriftelijk worden medegedeeld.

Toch voet bij stuk

Half juni 1900 is tussen de raadsregels door duidelijk te lezen dat de hele zaak inmiddels een juridisch staartje heeft gekregen. In een ingekomen brief namelijk van Mr. van Rink uit Tiel, zaakwaarnemer van dokter Alberts, wordt om uitleg en opheldering gevraagd over een alsnog mogelijk eervol ontslag, schadevergoeding en de afwikkeling rond diens rechthebbende salaris. Het dagelijks bestuur laat weten dat voor hen een eervol ontslag onbespreekbaar is, omdat de handelswijze van de arts volledig aan hemzelf te wijten is geweest en er van een schadevergoeding dus evenmin sprake kan zijn. Men laat weten dat als hij de dienstwoning heeft ontruimd en de sleutels zijn ingeleverd, daar waar hij recht op heeft zal worden uitbetaald.

Eind december heerst er grote verslagenheid in Wilnis en Mijdrecht als bekend wordt dat burgemeester Johannes Gerardus de Voogt, redelijk onverwacht is overleden. De makelaarszoon uit Wageningen, die in 1847 huwde met Klazina van Wieringen en vervolgens opklom van notarisklerk tot gerespecteerd burgervader was niet meer. Zijn hele leven lang had hij kennis en mogelijkheden om

zich heen bijeen gebracht om de waterrijke omgeving van de Ronde Venen droog op de kaart te krijgen. Dr. Alberts heeft diens doodsschouw niet meer kunnen verrichten en verlaat op 29 december zijn dienstwoning op nummer 253 in Wilnis en vertrekt naar Zandvoort. Intussen praktiseerde zijn opvolger, Dr. M.van der Hoeve uit Velsen, reeds enkele maanden in Wilnis.

Blijft natuurlijk de vraag over waarom het allemaal zo ver heeft kunnen komen, mij is het in ieder geval niet duidelijk geworden. Mogelijk was het allemaal het gevolg van een uit de hand gelopen dorpsroddel. Zelf houd ik het maar op de stijfkoppigheid van een jonge arts uit Friesland die niet "kopje onder wilde gaan" in een voor hem en zijn nog jeugdige echtgenote niet zo gastvrij Wilnis.

Dorpsgenoten van vroeger (2)

Door Stef Veerhuis

Deze keer ben ik beland bij de notulen van de gemeenteraad van Vinkeveen en Waverveen anno 1899 en krijg ik een uitgevaardigde aanbesteding onder ogen, waarin burgemeester en wethouders een oproep doen aan plaatselijke aannemers. Het werk betreft het hernummeren van het aanwezige woningbestand in voornoemde gemeente. Een onderwerp dat mijn nieuwsgierigheid wekte, omdat het me toch vaak opviel dat bij het raadplegen van de zo bekende bevolkingsregisters, de daarin vermelde wijkindeling en huisnummering nog al eens kon wijzigen. Mogelijk voor velen een overbodige vraag om mee te beginnen, mår: "Wat was nu eigenlijk een bevolkingsregister?"

Het bevolkingsregister werd in 1850 door de landelijke overheid ingevoerd. De gegevens hiervoor werden ontleend aan de derde algemene volkstelling die in 1849 plaatsvond. De twee voorafgaande tellingen vonden plaats in 1829 en 1839 en zijn in sommige gemeentelijke archieven nog te raadplegen maar deze inventarisatie bleef achter als een moment opname. De gegevens van 1849 werden genoteerd in vastbladige registers. Ze werden meestal per wijk ingericht en vervolgens op straat, zodat bij het ombladeren al snel duidelijk wordt wie destijds hun naaste burens waren. Het schept vaak een aardig beeld over hoe het hen verder verging, welke kinderen werden bijgeschreven, overleden of het huis verlieten om te trouwen of om elders te gaan werken. Wellicht treft U familieleden of 'n (schoon)ouder aan die kwam inwonen of hadden ze een dienstbode of knecht in huis. Later ging men over op een alfabetische ordening van de familienaam van het gezinshoofd. Tevens werden er registers aangelegd voor dienstboden, knechten of gevangenen die slechts tijdelijk in een bepaalde gemeente verbleven.

Wijzigen betekent doorhalen

De indeling van het genummerde blad bestond uit zo'n twintigtal kolommen, die door de ambtenaar ingevuld konden worden en die het mogelijk maakten om in een oog opslag de samenstelling van een gezin weer te geven. De mogelijke veranderingen of aanvullingen werden vervolgens netjes bijgehouden en gegevens die niet meer klopten, werden doorgehaald. Tot voor 1861 was voor het verkrijgen van die informatie de ambtenaar aanvankelijk aangewezen op de goedwillendheid van haar burgers, nadien werd het

wettelijk verplicht gesteld om van mogelijke veranderingen in de gezinssituatie melding te maken. Tot aan de intrede van de zogenaamde Gezinskaart in 1920 werden deze registers eens in de tien tot vijftien jaar vernieuwd omdat ze door aanvullingen en/of doorhalingen minder overzichtelijk waren geworden. (Een goedbedoeld advies, blijf voorzichtig met deze beschikbare informatiebron.) Het aangegeven woonadres kan echter mogelijk een koppeling bieden naar akten van geboorten en overlijden die in datzelfde tijdsbeeld veel betrouwbaarder zijn.

Keren we terug naar het verhaal over het hernummeren in Vinkeveen/Waverveen zo rond de vorige eeuwwisseling. Destijds hanteerde men het begrip wijkindeling. Kleine buurtschappen als Schans, Demmerik en Achterbos gaven naast een enkele straatnaam, boerderij of molen het dorp enige herkenning op een overigens detailrijke kaart. Van 'n even of oneven zijde bij de huisnummering was totaal geen sprake. De dorpingen spraken slechts over een veen- of veldzijde. Men nummerde derhalve eenvoudig van de ene naar de andere zijde. Veranderde er in de loop der tijd echter iets, dan maakte men gebruik van noodzakelijke toevoegingen als A,B of C. Ook de plaatselijke overheid deed niet zo moeilijk over aan- en uitbouw van reeds bestaande woningen door haar inwoners. Dit zorgde er voor dat geruime tijd voor het nieuwe bevolkingsregister zou worden herschreven de nieuwe wijkindeling en het daarin aanwezige

woningbestand zou worden vastgesteld. Wanneer dat formeel door B en W is bekrachtigd, begint de gebruikelijke aanbesteding die in dit verhaal als volgt wordt aangekondigd:

De aanbesteding

Bepalingen en voorwaarden waarnaar door burgemeester en wethouders der gemeente Vinkeveen en Waverveen zal worden aanbesteed het nummers der huizen binnen de gemeente.

Artikel 1 – Het werk bestaat in:

- a. het nummeren der woningen staande in de wijken A en B, bevattende respectievelijk 368 en 160 woningen.
- b. Idem in de wijken C en D bevattende respectievelijk 113 en 156 woningen

Het bestuur blijft echter onbehouden in deze opgegeven getallen, zoodat indien er meer woningen of gebouwen mochten zijn, de aannemer deze voor hunne rekening hebben.

Artikel 2 – De letters en nummers moeten ter grootte van vier centimeter, op witten grond met zwarte letters geschilderd worden aan de hoofdingang van elk gebouw. Ouwe nummers van gebouwen moeten onzichtbaar gemaakt worden en bijgeschilderd worden.

W^k 2 N° 1

Artikel 3 – De aannemers moeten het werk dadelijk na de toewijzing beginnen en met den 15 oktober 1899 voltooid hebben.

Artikel 4 – De betaling zal geschieden binnen veertien dagen na de opneming en goedkeuring van het werk

Artikel 5 – De besteding geschiedt bij enkele inschrijving. Het bestuur behoudt zich voor het werk al of niet te gunnen.

En binnen veertien dagen zijn ze er al uit en laten weten dat

Op den elfden Augustus 1800 negen en negentig zijn wij Burgemeester en Wethouders der gemeente Vinkeveen en Waverveen overgegaan tot de aanbesteding van vorengenoemd werk.

Ingekomen zijn drie inschrijvingsbiljetten.

Het minst is ingeschreven door Jacob Mulckhuize, schilder te Vinkeveen, voor de som van vijf en vijftig gulden voor beide perceelen, aan wie het werk voor dat bedrag is gegund. En is hiervan dit proces verbaal opgemaakt en door ons en de aannemer ondertekend, onder goedkeuring van één renvooi, den 12 Augustus 1899.

De aannemer
Burgemeester en wethouders

Vakwerk

Ik vraag me af hoe Jacob gereageerd zal hebben op dit heugelijke nieuws dat hem ten deel was gevallen. Rijk zal hij er in ieder geval niet van zijn geworden denk ik. Want als ik even snel een rekensommetje maak ging het om 797 panden. Zijn verdiensten kwamen dus neer op zo'n zeven cent per huisnummer en daar moest de verf en terpentijn nog van af. En dan maar afwachten of de weergoden mee wilden spelen.

In het gunstigste geval restte hem dus negen weken van zes (misschien wel lange) werkdagen om dagelijks bij vijftien ingezetenen een nieuw huisnummer aan te kunnen brengen. Maar misschien voelde hij het wel als een prestigezaak om dit stukje vakwerk te kunnen verzorgen, want van werk komt vaak ook weer werk. Ongetwijfeld zullen vele dorpelingen en passanten destijds deze "artiest", gehuld in zijn lange witte schilderskiel en balancerend op een kleurrijk trapleertje, op de vingers hebben staan kijken om elkaar met enig tussenpozen stilzwijgend en bewonderend toe te knikken.

Tien jaar later schrijft hij opnieuw in. Maar dit keer doet ook broer Antoon een inschrijving om het werk binnen te halen. De gehele aanbesteding wordt opnieuw in twee opdrachten door B en W aangeboden en dit maakt wel duidelijk dat de wijkindeling inmiddels herzien is.

Het eerste deel van de aanbesteding omvat de wijken A en B met respectievelijk 154 en 263 woningen maar in de andere opdracht is er plotsklaps sprake van een wijk E. Deze wijken, C - D en E bestaan uit 97, 110 en 174 huizen. Het totaal aantal woningen echter, blijkt vergeleken met 1899, nagenoeg hetzelfde te zijn gebleven.

De inschrijving van de gebroeders Mulckhuize maakt al snel duidelijk dat beiden de kaken stevig op elkaar hebben gehouden over de prijs op hun beider inschrijvingsbiljetten. Jacob bracht op wijk A en B 'n bod uit van Fl. 29,19, terwijl Antoon het wilde doen voor Fl. 45,00 en dus kreeg eerstgenoemde dit deel van de opdracht. De wijken C – D en E echter vielen ten deel aan zijn jongere broer, deze had ingeschreven voor Fl. 35,00 en dat bleek uiteindelijk negentien cent minder te zijn.

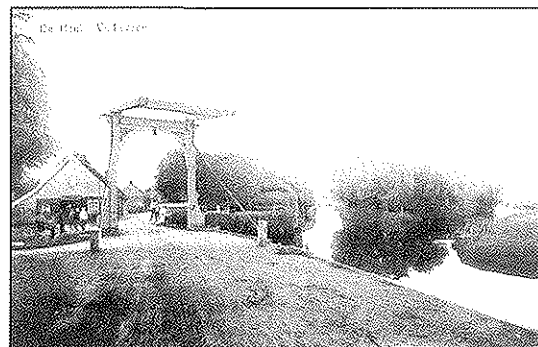
Met het verstrijken der jaren en de toename van de plaatselijke bevolking komt de regelgeving meer en meer terecht bij de landelijke overheid. Het zou echter nog ruim een halve eeuw duren, voor dat huidige straten, stegen en lanen hun naam meekregen en heden ten dage herkenningen bij ons op zullen roepen. Anderen benamingen echter als Herenweg, Achterbos of Bozenhoven etc. werden literair gekuist en zullen hun aloude weg in de geschiedenis blijven vervolgen alsof er niets gebeurd is.

Achterbos dertig jaar later. Nog steeds de oude wijknummering.

Hoe zat het met de nummering van bruggen en bruggetjes? Alleen maar een naam? Zoals hier De Geuzenbrug?

Of hier de Heulbrug

Vanuit het bestuur

“Eén pieck alstublicht!”

Op 2 april is het nieuwe museumseizoen geopend. In een fraai lentezometje kon de voorzitter van het museumbestuur, Maarten Levenbach een toelichting geven op de ontwikkelingen rond het museum in Vinkeveen. Directeur Inke Camphens legde uit waarom het museum een nieuwe naam heeft gekregen, museum “De Ronde Venen” en wat de gedachten zijn achter het nieuwe logo. Tevens werd de tentoonstelling “Eén Pieck alstublicht!” geopend. Mede op aangeven van ons bestuurslid Ed Swaab is het museum tot begin juli de plek voor een tentoonstelling van werken van Antoon Pieck, aangevuld met spullen van verdwenen Rondeveense middenstanders. Een aanradertje derhalve.

VLC-design

Op het Veenlandencollege is een aantal groepjes derdejaars VMBO aan de slag geweest met opdrachten vanuit de regionale geschiedenis. Vooral het behoud van monumentale panden heeft de belangstelling van een aantal jongelui, terwijl er ook leerlingen druk zijn geweest met het uitdenken van interessante fietsroutes in onze omgeving. Op 19 april jl. hebben de leerlingen hun resultaten aan de betrokken instellingen, waaronder dus onze vereniging, gepresenteerd. Leuk dat juist ook de wat jongere jeugd betrokken raakt bij de historie van onze regio. Het enthousiasme waarmee de jongelui hun toelichtingen gaven op hun werkstukken was hartverwarmend.

Excursie Huis Ruwiel

Op woensdag 17 augustus vindt er een excursie plaats naar het vroegere kasteel Ruwiel (in Breukelen) en de bijbehorende gerestaureerde kasteelboerderij. Het slot Ruwiel was in oorsprong een zogeheten (houten) motte kasteel. Daarbij werd een gracht gegraven en de daaruit komende aarde werd op de oever van het kasteel-inwording geworpen. Van hout gebouwde kastelen hebben zelden veel sporen nagelaten. Ook gaan we een kijkje nemen bij de prachtige, vroegere pachtboerderij "Veldzicht". Hopelijk mogen we een kijkje nemen in de kelders, die uit omstreeks 1600 stammen. De heer Manten neemt ons vervolgens mee langs het vroegere kerkenpad, de Boterwal genaamd. Dit is een zeer oude verbindingsweg, waarover heel veel interessante dingen te vertellen zijn. De wandeling duurt ongeveer twee uur.

Proosdijer Publicaties

Nog altijd in een oriënterende fase, maar zeker ook interessant is ons onderzoek naar de geschiedenis van Vinkeveen. De redactiegroep heeft wat taken verdeeld en onder aanvoering van Bert van Solinge zijn al diverse contacten gelegd met externe deskundigen, die ons bij het opzetten van het boek van dienst kunnen zijn. Ook uw tips juichen we van harte toe. Schroom niet om hierover contact te zoeken.

Lintjes

Bij de jaarlijkse lintjesregen zijn ook weer enkele leden van onze Historische Vereniging in het zonnetje gezet. Fred de Wit, één van onze redactieleden is al sinds jaar en dag op het maatschappelijke vlak actief in onze gemeente. Voor zijn tomeloze inzet werd Fred benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau. Ook ons lid Marianne Burgman kreeg een koninklijke onderscheiding. Uit handen van de heer Boele Staal ontving onze burgemeester de versierselen van Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Mede namens onze leden van harte proficiat!

Programma Lezingen en excursies 2005

Zaterdag 2 april tot 2 juli

Tentoonstelling over de werken van Anton Pieck en de verdwenen middenstand, i.s.m. met het Museum De Ronde Venen. Locatie: MUSEUM DE RONDE VENEN, Herenweg 240 in Vinkeveen

Woensdag 17 augustus

Excursie naar het vroegere kasteel Ruwiel (Breukelen) o.l.v. de heer Arie Manten. Een wandeling van ongeveer twee uur langs de gerestaureerde kasteelboerderij en de Boterwal.

Dinsdag 11 oktober

Lezing over genealogie

Locatie: Rabobank Veenstromen, Bozenhoven 93 te Mijdrecht

Dinsdag 22 november

Ledenvergadering met aansluitend een lezing over de geschiedenis van de stationsgebouwen langs de Haarlemmermeerspoorlijnen en in het bijzonder die van De Ronde Venen

Nieuwe leden

Ook dit keer weer een groot aantal nieuwe leden. Sinds het vorige nummer van de Proosdijkoerier hebben we welkom geheten:

Dhr. T. van Veen Vinkeveen

Dhr. M.L.A. Verleun Mijdrecht

Dhr. P.A.M. Voorwinden Mijdrecht

Dhr. A.G. van Kreuningen Eggingen, Duitsland

Dhr. H.G. van Es Mijdrecht

Dhr. Gert Kok Vinkeveen

Dhr. A.J. Swartjes Wilnis

Mevr. A. Roeleveld-De Jong Amstelhoek

Dhr. Henk van Kreuningen Wilnis

Dhr. R. Wolfrat Mijdrecht

Mevr. K. van Waveren-Kraan Mijdrecht

Dhr. Jan Moen Mijdrecht

Mevr. C.J. Kroon Vinkeveen

Dhr. P. Kooij Vinkeveen

Dhr. J.D.A. Korver Mijdrecht

Makelaars Og Ruijgrok & Korver Mijdrecht

Mevr. A. Zaal-Driehuis Vinkeveen

Mevr. N. van Vliet-Kroon Vinkeveen

Mevr. M.C. Vergeer-Van Ginkel Mijdrecht

Dhr. J. van Der Linden Vinkeveen

Dhr. J.G. Leeftang Waverveen

Dhr. J.C.H. Breuren Mijdrecht

Mevr. A.H. Smeelen-Sjollema Vinkeveen

Mevr. T. Krabben-Janzen Biddinghuizen

Het is tijd voor
maatschappelijke
betrokkenheid.

Het is tijd voor Rabobank
Veenstromen.

Kunst, cultuur, sport en evenementen. Uw Rabobank is er altijd bij. Meedenkend en betrokken. Want als coöperatieve vereniging weten wij wat samenwerken betekent. Samen werken aan gemeenschappelijke doelen.

Kortom: Rabobank Veenstromen is er ook voor u. Behalve financiële steun, stellen wij ook andere middelen beschikbaar. Het gaat bij ons niet alleen om bankieren. Daar waar nodig dragen wij ons steentje bij aan de leefbaarheid en duurzaamheid van de lokale gemeenschap. Betrokkenheid tonen dus! Dat is het karakter van uw Rabobank.

Rabobank Veenstromen, Postbus 23, 3640 AA Mijdrecht. T (0297) 29 26 00.

Rabobank